

Yakınmadan Dayanışmaya: 2020'li Yıllarda Vakıf Üniversitelerinde Emek Mücadelesinin Seyri

Emir Aydoğan, Tahsin Mert Saygın¹

1. Giriş

Bu metnin ilk satırlarını, bugünden geriye kuşbakışı bir aktarımını yapmak istediğimiz emek hareketinin ortaya çıktığı bağlamı ve onun öznelarini karakterize eden bir anın tam ortasında kaleme alıyoruz. İki farklı vakıf üniversitesinde çalışan iki araştırma görevlisi olarak Temmuz ayının ortasında haftada 5-6 gün mesai yaptığımız, giriş çıkış saatlerine sıkı şekilde riayet etmek zorunda kaldığımız tanıtım günleri nöbetindeyiz. Bu gibi bir yazıyı yazabilmek için zamanımızın çoğunu esir alan bu nöbetleri, önceden yaptığımız iş bölümü çerçevesinde, yazının üzerimize düşen bölümleri üzerine çalışarak geçiriyoruz. Görevli olduğumuz tanıtım standlarında ya da bütün gün beklemek zorunda olduğumuz ofislerimizdeki diğer çalışma arkadaşlarımızın da kimileri bilgisayar ekranlarından akademik çalışmalarıyla ilgilenerek bulabildikleri boş zaman aralıklarını değerlendirmeye çalışırken, kimileri kişisel mesajlaşmalarla, kimileri uçucu sosyal medya içeriklerini ya da eğlence/kültür-sanat içeriklerini tüketerek geçiriyor. Her zamanki çalışma düzeninde olandan farklı bir sohbet dinamiği ve mükerrer sorunlar üzerine yapılan şikâyet ve yakınmaların paylaşıldığı dertleşmeler de bu nöbetlerde eksik olmuyor. Michel de Certeau'nun mesai sırasında iş daktilosunu kullanarak bir yandan işini yapıyor gibi gözükürken bir yandan aşk mektubu yazan sekreter örneğini anlatan Fransızca *la perruque* deyişinde ya da James Scott'un çalışmalarındaki ifadelerle idare etme, arkasından dolanma, düzenbazlık, kaytarma vs. gibi *gizli senaryo* diyebileceğimiz gizil direniş biçimlerinde gördüğümüz minvalde bir tutumu oluşturan bu pratikler, çalışma ilişkilerine dair huzursuzluğun içerisinde bulunduğumuz yıllarda ayyuka çıktığı vakıf üniversitelerinde benzerine her an her yerde rastlayabileceğimiz bir örnekten ibaret yalnızca. Herhangi bir vakıf üniversitesine gidip araştırma görevlilerinin kalabalık ofislerini ziyaret ederseniz endemik bir bitkiymişçesine sizi karşılayacak olan bu pratikler, vakıf üniversitelerindeki huzursuzluğun tek dışavurulma biçimi değil. 2020'li yıllarda vakıf üniversitelerinde bir yandan da önemli bir örgütlenme ve sendikalaşma deneyimiyle, basın açıklamaları,

¹ l.emiraydogan@gmail.com, tmsaygin@gmail.com

kampanyalar, 1 Mayıs kortejleri vb. kurumsal mücadele biçim ve araçlarından müteşekkil örgütlü bir emek mücadelesiyle de karşı karşıyayız.

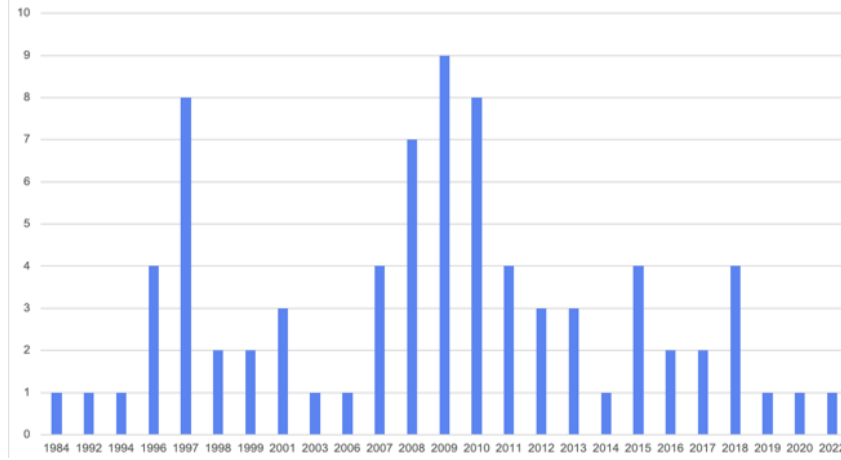
Devlet üniversitelerinden, yani kamusal eğitimden, en temel farkının bir çeşit sermaye-emek dikotomisi tarafından karakterize edilmesi, başka bir deyişle temelde artı değer sömürüsü odaklı bir patron-işçi iktidar ilişkisi tarafından koşullanması olan, ancak bu ilişkinin de oldukça kendine has bir biçimde, dolayimli ve çelişkili mekanizmalarla yaşandığı vakıf üniversitelerinde, emeğin hallerini ve emek mücadelesinin görünümünü anlamak için sözünü ettiğimiz gizli direniş biçimleri ile örgütlü mücadele ilişkisinin bir karşılıklı dinamik içerisinde olduğunu söylemenin önemli olduğunu düşünüyoruz. Bu yazıdaki amacımız, ilk adımlarının atıldığı 2020-2021 eğitim öğretim döneminden itibaren bugüne kadar birçok meslektaşımız ve mücadele arkadaşımızla birlikte içerisinde yer aldığımız bu emek hareketinin, yani Türkiye’de vakıf üniversitelerinde emek hareketinin (hâlâ sürmekte olan) 2020’ler momentinin betimleyici bir değerlendirmesini yapmak. Bu değerlendirmeyi, hareketin ortaya çıktığı zaman ve mekanı yapılandıran güç ilişkilerini, yani emeğin hallerini, gizli senaryolarını, teknik ve politik kompozisyonunu, kapasitesini, araçlarını, örgütlülüğünü belirleyen strüktür bağlamında yapmak istiyoruz. Bu çerçevede, bu değerlendirmeyi öncelikle bu güç ilişkilerinin ana öğelerini serimlemeye çalışarak, ardından bu güç ilişkileri konjonktüründe vakıf üniversitesi emekçilerinin mevzubahis yıllarda yürüttüğü mücadeleyi, en öne çıkan iki örgütlülüğü olan Vakıf Üniversitesi Dayanışma Meclisi (VÜDAM) ve Özel Sektör Öğretmenleri Sendikası Vakıf Üniversiteleri Birimi’nin bu konjonktürdeki pratikleri üzerinden gerçekleştireceğiz.

2. Vakıf üniversitelerinin yapısı ve emek-sermaye güç ilişkileri

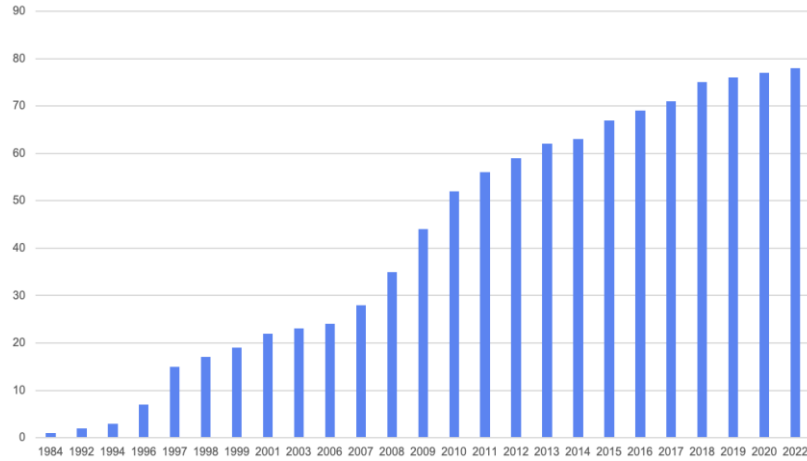
2.1. 12 Eylül’den 2020’lere vakıf üniversitesi gerçekliği

Vakıf üniversitelerinin Türkiye’de 1980’lerden itibaren kamusal hizmetlerin giderek piyasa ilişkilerine açıldığı kapsamlı bir dönüşümün yükseköğretim ayağını oluşturan, mali açıdan görece bir özerkliğe sahip ancak akademik, idari süreçler ve çalışma esasları Yükseköğretim Kanunu ve bir dizi yönetmelikle belirlenen, kamu tüzel kişiliğine sahip ve büyük oranda kamu hukukuna tabi, kendine has bir kamu-özel sektör bileşiminde yer alan kurumlar olduğunu söyleyebiliriz. Bu kurumlar, devlet sübvansiyonları ve arazi tahsisleri ile öne açılarak 1984 yılında kurulan Bilkent Üniversitesi’nden başlamak suretiyle yükseköğretim sistemi içerisindeki payını kademeli olarak artırmış ve özellikle 2000’lerle birlikte önemli bir genişlemeye sahne olmuştur (Birler, 2012).²

² Yükseköğretim Kurulu’nun (YÖK) ve vakıf üniversitesi kavramının aynı darbe anayasasıyla zuhur etmesi kadar ilk YÖK başkanı olan İhsan Doğramacı’nın Türkiye’deki ilk vakıf üniversitesi olan Bilkent

Grafik 1. Yıl bazında açılan vakıf üniversitesi sayısı

Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Grafik 2. Yıllara göre toplam vakıf üniversitesi sayısı

Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Yükseköğretimin kitleselleşmesi ve diplomaya yönelik talebin genişlemesiyle birlikte emek piyasasında ortaya çıkan yeni ihtiyaçlar ve sermayenin arayışları, akademik emeğin de giderek daha büyük ve rekabetçi bir yükseköğretim alanı içerisinde konumlanmasına yol açarken vakıf üniversiteleri bu büyüme sürecinde kritik bir paya sahip oldu. Rakamlarla ifade etmek gerekirse, 2010 yılında vakıf üniversitesi ve vakıf meslek yüksekokullarında istihdam edilen öğretim elemanı sayısı (12.571), devlet üniversiteleri de dahil çalışan toplam öğretim elemanı sayısının (108.462) %12'sini oluştururken, 2026 yılına gelindiğinde bu oran

Üniversitesi'nin kurucu rektörü olması da bu özelleştirmenin aktörlüğündeki devlet-sermaye kompleksini sembolize etmesi açısından önemlidir.

190.807 öğretim elemanı içinde 32.617 ile %17'ye çıktı (Tablo 1). Öte yandan, yükseköğretim “her ile bir üniversite” politikasıyla Türkiye çapında daha çok devlet üniversitelerinin kurulmasıyla kitleselleşirken (Dinçer & Kolluoğlu, 2025), büyükşehirlerdeki kitleselleşme sürecinin vakıf üniversiteleri eliyle yürütüldüğünü görmek mümkün. Günümüzde faaliyet gösteren 78 vakıf yükseköğretim kurumunun 64'ü Ankara, İstanbul ve İzmir olmak üzere üç büyük şehirde bulunurken; İstanbul, 47 vakıf yükseköğretim kurumuyla bu yoğunlaşmanın açık ara merkezi. Öğrenci ve öğretim elemanı sayısı bakımından mekânsal olarak daha çarpıcı bir tablo karşımıza çıkıyor. İstanbul'daki tüm üniversitelerde güncel olarak çalışan toplam 43.896 öğretim elemanının yarısından fazlası vakıf yükseköğretim kurumlarında (22.715) görev yapıyor, öğrenci sayısındaki dağılıma bakıldığında ise 892.181 öğrenci içerisinde 620.243 öğrencinin kayıtlı olduğu vakıf üniversitelerinin payı çok daha çarpıcı bir tablo ortaya koyuyor.³ Öğrenci ve öğretim elemanı sayılarıyla ilgili ilk bakışta not edilmesi gereken iki nokta ise öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısındaki dramatik farkın gösterdiği vakıf üniversitelerinde hâkim olan “az işçi çok iş” mantığı ile iş yükü eşitsizliği ve İstanbul'daki vakıf üniversitesi “realitesi”.

Tablo 1. Devlet ve vakıf yükseköğretim kurumlarına dair sayısal veriler

Türkiye	Devlet	Vakıf	Toplam	Toplam içinde vakıf oranı
Yükseköğretim kurumu sayısı	128	78	206	% 38
Öğretim elemanı sayısı	158.190	32.617	190.807	% 17
Öğrenci sayısı (Birinci öğretim)	2.930.037	821.490	3.751.527	% 22
Bir öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı	18,5	25,2	19,7	-
İstanbul	Devlet	Vakıf	Toplam	Toplam içinde vakıf oranı
Yükseköğretim kurumu sayısı	13	48	61	% 79
Öğretim elemanı sayısı	21.181	22.715	43.896	% 52
Öğrenci sayısı (Birinci öğretim)	271.938	620.243	892.181	% 70
Bir öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı	12,8	27,3	20,3	-

Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

³ YÖK - Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi'ndeki verileri kullanarak derlediğimiz sayılardır. <https://istatistik.yok.gov.tr/>.

Vakıf üniversitelerinin Türkiye yükseköğretiminde kapladığı alanın kontrollü bir şekilde artırıldığını, akademisyen ve öğrenci sayısı gibi birkaç farklı parametre üzerinden bakıldığında ortalama %20'lik bir paya ulaşarak bu alandaki emek sömürüsünün de kitleselleştiğini görüyoruz. Burada “kontrollü” ifadesini yükseköğretimde vakıf üniversiteleri üzerinden gerçekleştirilen özelleştirmenin tedriciliğine ve kastiliğine vurgu yapmak için kullanıyoruz. Nitekim vakıf üniversitelerinin sayısı her geçen yıl artmış, ancak özellikle 1990'ların ikinci yarısı ve 2000'lerin ikinci yarısında yaşanan iki ayrı dalgayla birlikte bu artış belirgin bir ivme kazanmıştır. YÖK tarafından belirlenen kontenjanların yıllara göre dağılımı da bu durumu açık bir şekilde gösteriyor. 2006 yılında vakıf üniversitelerine ayrılan öğrenci kontenjanının tüm üniversiteler içindeki oranı % 9 iken, 2025 yılında bu oran % 27'ye çıkmıştır (Tablo 2). Ancak sermayeye açılan ve fiilen özel üniversite gibi işletilmeye çalışılan bu kurumlara dair yasal düzenlemeler, bu alandaki emek hareketini mümkün ve zorunlu kılan çelişkili zemini doğuruyor.

Türkiye’de vakıf üniversitelerindeki emek rejiminin hukuki çerçevesi başlı başına özgün bir yapı arz ediyor. Bu kurumları “özel” üniversite modelinden ayıran temel özellik, Anayasa ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu uyarınca vakıflar tarafından, *kazanç amacı gütmemek şartıyla* ve kanunla kurulabilen kamu tüzel kişiliğine sahip kurumlar olmaları. Akademisyenler ve idari personel ise çalışma esasları bakımından Yükseköğretim Kanununa tabi. Vakıf üniversitelerinde çalışan akademik ve idari personeli, ekonomik haklar bakımından devlet üniversitelerinde çalışan emekçilerden ayıran en önemli nokta ise 4857 sayılı İş Kanunu’nun mevzuata dâhil olmasıdır. Vakıf Yükseköğretim Kurumları Yönetmeliği’nin 23. maddesinde yer alan düzenleme “Vakıf yükseköğretim kurumlarında görev alacak olan akademik ve idari personelin çalışma esasları 2547 sayılı Kanun’da devlet üniversiteleri için öngörülen hükümlere tabidir. Bu personelin *aylık* ve diğer *özlük hakları* bakımından ise 4857

Tablo 2. *Devlet üniversiteleri ve vakıf üniversiteleri kontenjanlarını gösteren tablo*

Yıllar	Yerleşen Öğrenci (Devlet)	Yerleşen Öğrenci (Vakıf)	Yerleşen öğrenciler içerisinde vakıf oranı (%)	Devlet kontenjan	Vakıf kontenjan	Kontenjanlar içerisinde vakıf oranı (%)
2006	336.714	26.306	7	353.150	35.271	9
2007	354.683	31.635	8	361.942	37.310	9
2008	445.326	49.974	10	452.063	39.632	8
2009	478.050	45.002	9	524.788	73.620	12
2010	507.128	48.772	9	576.321	76.242	12
2011	530.902	60.355	10	560.344	78.988	12
2012	561.178	73.818	12	612.499	91.119	13
2013	574.968	89.657	13	649.746	113.170	15
2014	611.779	113.043	16	639.219	134.073	17
2015	634.534	138.642	18	648.781	153.965	19
2016	644.228	135.016	17	678.696	153.544	18
2017	565.105	119.609	17	719.710	168.831	19
2018	583.576	118.568	17	663.679	156.507	19
2019	613.343	131.485	18	653.205	156.261	19
2020	630.608	141.323	18	658.466	164.817	20
2021	555.299	125.448	18	676.411	167.440	20
2022	673.304	165.588	20	681.785	169.694	20
2023	707.439	176.349	20	717.525	188.554	21
2024	591.257	167.503	22	598.709	183.789	23
2025	502.105	145.319	22	505.080	189.731	27
2026	479.372	140.374	23	481.684	176.080	27

ÖSYM istatistikleri baz alınarak hazırlanmıştır.

Sayılı İş Kanunu hükümleri uygulanır”⁴ şeklindedir. Konumuz açısından iki kritik ibareden biri olan “özlük hakları” ibaresi, Danıştay Sekizinci Dairesinin 29/04/2011 tarihli kararıyla iptal edildikten sonra, yönetmeliğe göre elimizde İş Kanunu hükümlerinin uygulanabileceği yalnızca “aylık” ibaresi kaldı. Emek mücadelesinin hız kazanmasında payı büyük olan ve yazının kalanında “eşit ücret kanunu” olarak anacağımız 17/04/2020 tarihinde Yükseköğretim Kanunu'na eklenen madde, (idari personeli dışarıda bırakarak) akademik personelin aylık ücretlerinin İş Kanunu'na göre düzenlenmesiyle ilgili önemli bir sınırlama getirdi. Bu kanun maddesine (Ek Madde 8) göre “*Vakıf yükseköğretim kurumlarında çalışan öğretim elemanlarına, unvanlarına göre Devlet yükseköğretim kurumlarında ödenen ücret tutarından az ücret verilemez.*” Dolayısıyla mütevellî heyetinin sözleşme yapma yetkisi çerçevesinde akademisyenlere verilen maaş üzerindeki karar yetkisi de devlet üniversitelerindeki meslektaşlarının maaşlarına denk olacak şekilde bir taban ücret belirleyen bu ek maddeyle sınırlandırıldı. İş Kanunu'nun mevzuata eklemesindeki bu muğlaklık, akademik personelin sözleşmelerinin idari nitelikte mi yoksa iş sözleşmesi niteliğinde mi olduğu konusunda da büyük bir kafa karışıklığı yaratıyor. Kabaca özetlediğimiz bu hukuki çerçevede vakıf üniversiteleri, idare hukuku ile özel hukukun iç içe geçtiği ve emekçilerin hakları bakımından kendine özgü, çelişkili ve gri bir hukuki alanda yer alıyor. Bu alana dair belirsizliklerin yeni bir yasal düzenlemeyle ortadan kaldırılmasının gerekliliği, konuyu hukuki açıdan ele alan çalışmaların hemen hepsinde bir zaruriyet olarak vurgulanıyor (Yıldırım, 2016; Göktaş, 2021; Kılıçoğlu, 2024; Dilaveroğlu, 2024).

Vakıf üniversitelerindeki akademik ve idari personelin kemikleşmiş sorunları, bu çelişkili hukuki zeminin üzerinde yükselir. Vakıf üniversitesi akademisyeninin hem kamusal bir yükseköğretim kurumunun öğretim elemanı hem de özel hukuk ilişkisi içinde çalışan bir emekçi olmasından kaynaklanan süregiden gerilim, çalışma hayatına doğrudan yansırken, en yakıcı sorunların başında ücretlerin düşüklüğü ve güvencesizlik gelmektedir. 2020’de çıkan eşit ücret kanununa kadar (ancak onunla son bulmamakla birlikte) maaş düzeyleri birkaç kurumsal vakıf üniversitesi dışında devlet üniversitelerinde verilen ücretin oldukça altında seyretmekte ve maaş ödemelerinin aylarca geciktirilmesi de vaka-i âdiyeden sayılmaktaydı. Güvencesizlik ise düşük ücretlerden belki de daha yakıcı bir sorun olageldi. Hem akademik ilan süreçlerindeki yoğun rekabet veya usulsüz atamalar gibi sebeplerle yaşanan iş bulma sürecindeki güvencesizlik hem de hukuksuz bir biçimde dayatılan belirli süreli sözleşmelerden kaynaklanan her an işten atılma tehdidinin getirdiği çalışma sürecindeki güvencesizlik, akademik emeğin nitelikli bir bilimsel üretimde bulunmasını dün olduğu gibi bugün de zorlaştırmaktadır. Kamu tüzel kişisi olarak vakıf üniversitelerinin yaptığı uygulamaların idari işlem niteliğinde olması ve bu idari işlemlerin ise kamu yararı gözetmesinin gerekliliği ise pratikte vakıf üniversitelerinin hukuksuzca (belli dönemlerde topluca) işten

⁴ Vurgular bize ait.

çıkarma yapmalarını engelleyemiyor. Bu anlamda sözleşme yenileme dönemi olan yaz ayları, akademisyenler için bir “korku dönemi” (Vatansever & Gezici Yalçın, 2015).

Vakıf üniversitesi akademisyeninin çalışma hayatının bu açıdan toplumdaki “akademisyen” imgesinden farklı olduğu söylenebilir. Mümkün olan en az personelle çalışma mantığının bir sonucu olarak sayısı Yükseköğretim Kanunu'na aykırı biçimde belirlenen zorunlu ders yükleri ve idari iş yükü, araştırmaya ayrılacak zamanın daralmasına ve akademik üretimin mesai dışına itilmesine neden olmaktadır. “Akademik izin”⁵ günlerinin pazarlık konusu yapılması ve yılın her döneminde var olan mesai baskısı, akademisyenleri mekânsal olarak çoğunlukla yetersiz olan binalara hapsetmektedir. Tanıtım döneminde akademisyenlerden pazarlama stratejileri uygulaması, aday öğrenciyi “bağlaması” beklenmektedir. Neoliberal üniversite, CV’sini yayın, proje, bildiri ve atıfla doldurmuş akademisyen modelini inşa ederken, akademik üretimle sınırlı olmayıp idari işi de içine alan performans baskısı güvencesizlik sarmalının tam ortasında yer almaktadır. Yönetimlerin kurumsal aidiyet ve emek-yoğun çalışma talebine karşılık akademisyenlerin karar alma süreçlerinden dışlanması ise akademik emeği yabancılaştıran bir temsiliyet sorunu oluşturmaktadır. Bırakalım idari pozisyonlarda olmayan akademisyenleri, yönetici pozisyonundaki bölüm başkanı, dekan ve hatta rektörün dahi akademik karar alma süreçlerinde sözü, mütevelli heyetinden sonra gelmektedir. İşini korumanın ve yükselmenin bireysel performans, yöneticilerin takdirine ve kimi zaman kişisel pazarlık gücüne bağlı olduğu bu kompozisyon, akademisyenler arasında kaçınılmaz olarak rekabeti körüklemektedir. Ancak bu rekabetçi yapısal koşullar, 2010’lar boyunca tekil de olsa belli başlı mücadelelerin verilmesini engelleyememiştir.

2020’ye uzanan dönemde vakıf üniversitelerindeki emek mücadeleleri, giderek ortaklaşan güvencesizlik deneyimleri etrafında şekillendi: İstanbul Bilgi Üniversitesi’nde DİSK’e bağlı Sosyal-İş’in 2009’da akademik ve idari çalışanları örgütleme girişimi (Arslan & Odman, 2015), yönetimin baskı ve işten çıkarmalarıyla karşılaşırken vakıf üniversitelerinde sendikal mücadelenin ilk önemli örneklerinden birini oluşturdu; Maltepe Üniversitesi öğretim üyeleri turnike uygulamasına karşı mücadele yürüttü; Yeditepe Üniversitesi Asistan Dayanışması 2013’te asistanlık statüsünün tanınması, sigortalı ve güvenceli çalışma için işten çıkarmalara karşı mücadele etti; aynı dönemde Sabancı Üniversitesi Lisansüstü Burslu Öğrencileri (LÜBO) burs ve haklarının keyfî biçimde kesilmesine karşı eylem gerçekleştirdi (İlengiz & Şen, 2015); Koç Üniversitesi’nde taşeron işçiler, öğrenciler, akademisyenler ve idari çalışanların desteğiyle işten çıkarmalara karşı mücadele ederek Taşeron İzleme Kurulu’nun

⁵ Yalnızca vakıf üniversitesinde çalışanların aşına olduğu bu kavram, akademisyenlerin ders ve tez çalışmalarına ya da bilimsel araştırmalarına zaman ayırabilmeleri için kurum tarafından haftada bir gün olmak üzere “bahşedilmiş”, ancak mevzuatta açık bir yasal karşılığı bulunmayan ve özellikle yaz aylarında çoğunlukla kullanımı sınırlandırılmış bir teamülî ifade ediyor.

kurulmasını sağladı (Uzunoğlu & Ferligül, 2015). Bu deneyim 2015'te Koç Üniversiteler Dayanışması tarafından iş güvencesi, akademik haklar ve lisansüstü öğrencilerin sigortalı çalışması talepleriyle genişletildi. Bu dağınık mücadeleleri ortaklaştırma arayışı ise 2011'de Eğitim Sen İstanbul 6 Nolu Üniversiteler Şubesi ev sahipliğindeki bir araya geliş ve ardından Vakıf Üniversitesi Emekçileri Dayanışma Ağı'na (VÜEDA) dönüşen yapı aracılığıyla örgütlendi; 2010'lu yıllarda VÜEDA, akademisyenlerden idari personele, taşeron işçilerden lisansüstü öğrencilere kadar vakıf üniversitelerindeki farklı emek kesimlerinin mücadelelerini birbirine bağlamaya çalıştı.

2.2. 2020'li yıllarda vakıf üniversitelerinde güncel konjonktür

2020'li yılların başında küresel ölçekte çalışma ilişkilerini, emek hareketinin geneline ve toplumsal-siyasal sahneyi topyekûn etkileyen COVID pandemisi üniversiteler üzerinde de etkili oldu. Üniversite mekânsallığının kaybolmasını ve toplumsal alandaki siyasallığın bir hayli zayıflamasını beraberinde getiren temassızlık, üniversiteyi var eden ilişkileri de aynı ölçüde zayıflatırken, vakıf üniversitelerinin bir yandan bu dinamikten etkilendiğini bir yandan da çalışma ilişkileri açısından kendine özgülüğü ölçüsünde müstesna bir süreç geçirdiğini söylememiz gerekiyor. Bu dönemde akademik emek süreçleri üzerinde ancak vakıf üniversitelerinde rastlanabilecek denetim ve baskı biçimleri ortaya çıkarken, başka sektörlerdeki pek çok mavi ve beyaz yakalı emekçinin tecrübe ettiği güvencesizlik biçimleri ve uğradığı hak gasplarından vakıf üniversitesi akademisyenleri de nasibini aldı. Eğitim öğretimin tamamen uzaktan gerçekleştirildiği dönemlerde, akademisyenlere çevrimiçi platformlarda verecekleri dersleri yerleşkeye gelip boş dersliklerde bilgisayara karşı anlatmaları ve hiçbir yüz yüze eğitim öğretim faaliyetinin ya da idari işin yürütülmediği aylarda üniversitede bulunup giriş-çıkış saatlerine uyarak ofiste mesai yapmaları dayatıldı. Ayrıca pandemi, ders içeriklerinin ve sürelerinin olduğu gibi denetlenebildiği araçları var etti ve yerleştirdi. Bunların ötesinde, pandemi döneminde vakıf üniversitelerinde en akılda kalan gelişmelerden biri ise akademisyenlerin kısa çalışma ödeneğinden yararlandırılması, üstelik bazı üniversitelerde kısa çalışma ödeneği uygulamasına rağmen tam zamanlı çalışma saatlerinin de devam etmesi gibi kayıt dışı sektörlere benzeyen hak gasplarının yaşanması oldu.

2020 yılına gelindiğinde, vakıf üniversitelerinde yıllar içinde yoğunlaşmış olan baskılar, akademik emek süreçleri üzerindeki denetim ve kontrol, eşitsizlik, güvencesizlik ve derinleşen hak gaspları ile yerleşikleşen hukuksuzluk rejimini ayyuka çıkartan ve alandaki hoşnutsuzluk ile birlikte emek hareketinin seyrini değiştiren bir gelişme oldu. Nisan 2020'de yürürlüğe giren kanun değişikliği ile "eşit ücret" ilkesinin 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'na eklenmesi sonrasında yaşanan gelişmeler, vakıf üniversitelerindeki emek-sermaye ilişkilerinin yapısı, Türkiye'de yükseköğretim alanındaki politikalar, aktörler ve eylemleri, üniversitelerin toplumsal işlevi ve bir üretici emek olarak akademik emeğin

niteliği üzerine betimleyici bir işlev gördü. YÖK'ün Haziran 2021 tarihinde yayımladığı ve Vakıf Yükseköğretim Kurumları Daire Başkanlığı tarafından hazırlanan raporda aradan bir yıl geçmiş olmasına rağmen 78 vakıf yükseköğretim kurumundan 70'inin yasa maddesinin hükmünü çiğneyerek akademisyenlere düşük ücretler ödediği görülmüyordu.⁶ Yasa maddesinin uygulanmasının hâlâ sağlanamamış olduğunu gösteren bu tablo, vakıf üniversitelerini denetlemekle ve denetlemeler sonucunda cezai ve düzeltici önlem yaptırımları uygulamakla yükümlü olan YÖK'ün de bu kamusal görevini yerine getirmediğinin kendi ağzından itirafı anlamına geliyordu. Vakıf üniversitelerinde 2020-2021 eğitim öğretim yılını, pandemiyle birlikte yoğunlaşan baskı ve hak ihlalleri, "eşit ücret" yasasının yürürlüğe girmesine rağmen çoğu vakıf üniversitesi tarafından uygulanmaması ile abes ve apaçık hale gelen eşitsiz çalışma koşulları, ders saatleri ve idari iş yükünde cisimleşen angarya ve eşitsiz iş yükü, denetim ve kontrol, birincil anlamıyla sözleşme güvencesizliği ile tanımlanabilecek bütüncül güvencesizlik hali ve hukuksuzluğun derinleşmesi ile hatırlayabiliriz. Bu çok başlıklı eşitsizlik-güvencesizlik-baskı-hak gaspı sarmalı bireysel ve gündelik baş etme taktikleri ile idare edilebilir, katlanılabilir olmaktan çıkmıştı. Bu bağlamda, 2010'larda çeşitli mücadele araçları ve deneyimleri geliştirilmiş olsa da mevcut bir örgütlülüğün olmadığı bir anda Vakıf Üniversiteleri Dayanışma Meclisi (VÜDAM), zamanın akademisyen özneleri tarafından 2020'li yıllarda vakıf üniversitelerindeki emek hareketinin hem kronolojik olarak ilk örneği hem de tarz, üslup, biçim ve araçları bakımından da ilksel bir biçimi olarak inşa edildi.

3. 2020'li yıllarda vakıf üniversitelerinde emek hareketinin özneleri ve gelişim süreci

3.1. Başlangıç: Vakıf Üniversiteleri Dayanışma Meclisi (VÜDAM) ve sendikal arayışlar

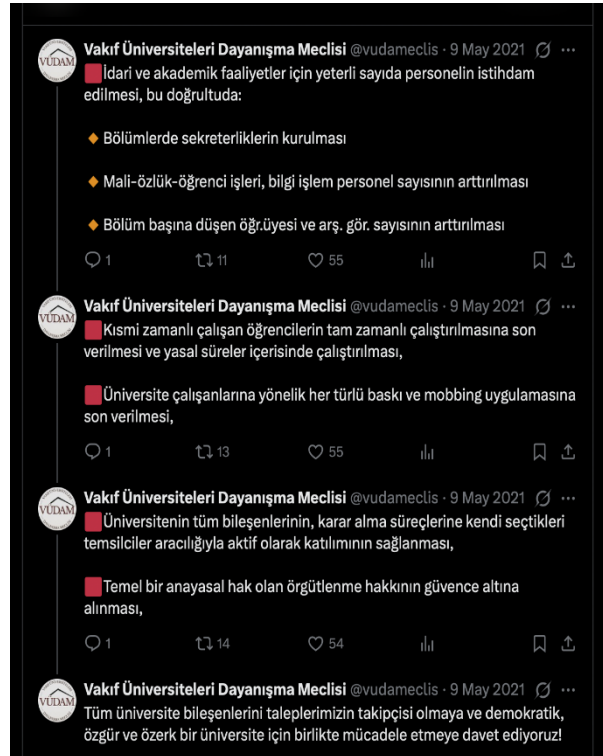
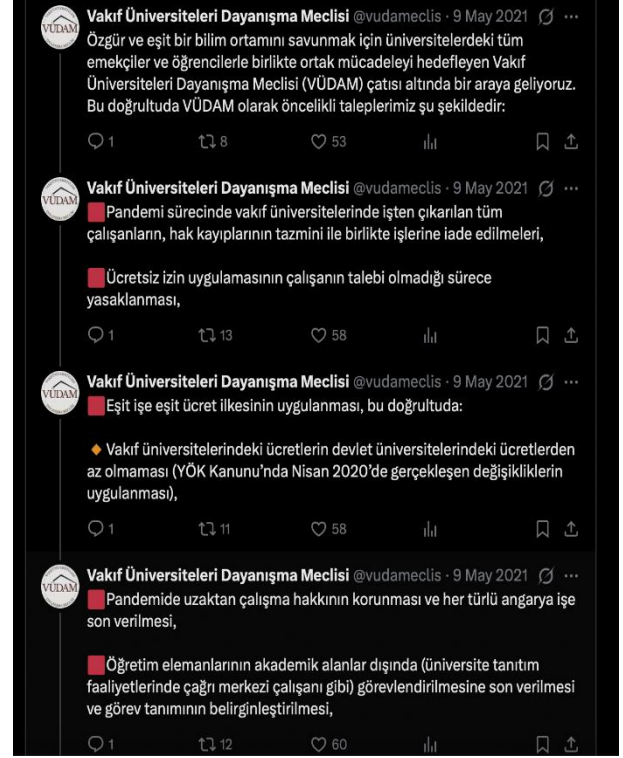
Bu yoğun saldırılar altında akademik yaşamın sürdürülebilirliği için gerekli asgari koşullar dahi ortadan kalktı; maaş zamlarının geç ve eksik yapılmasından kaynaklanan ücret gaspı nedeniyle reel enflasyon oranlarının çok yüksek olduğu yıllarda ciddi bir gelir kaybı ve geçim sorunu yaşandı. Her şeyden önemlisi, üniversiteler toplumsal karşılaşma alanları olma özelliğini fiilen kaybetti. Üniversite etkilenimli toplumsal siyasi birikimin epey zayıflamasıyla emekçilerin, akademisyenlerin izolasyona, yalnızlığa ve politik çıkışsızlığa hapsediği derin bir yabancılaşmanın damga vurduğu bu konjonktür, vakıf üniversitesi emekçilerini bir araya gelmeye itti. Başlangıçta, 2020-2021 uğrağında yeni çalışmaya başlayan genç akademisyenlerin birbirini bulması ve "taze" enerjilerinin etkisi ile 2010'larda Eğitim Sen çatısı altında, VÜEDA'da ve diğer örgütlenme deneyimlerinde yer almış olanların buluşması sonucunda VÜDAM kuruldu. 2020'li yılların başında vakıf üniversitelerinde yükselen huzursuzluk,

⁶ <https://x.com/VakifSendika/status/1927058205852471443>.

akademisyen ofislerinden öğle yemeği sohbetlerine kadar gündelik yaşamda hemen her ortamda kendini bir yakınma ve dertleşme haliyle gösteriyordu. VÜDAM'ın da benzer şekilde bu “dertleşme seanslarına” dönüşmeye teşne ilk toplantıları, bu yakınma ve baş etme pratiklerini kurucu bir örgütlülüğe dönüştürme arayışı ile geçti.

Bir yandan 2020-2021 uğrağındaki kuşatıcı sorunlara acil bir cevap ve çözüm bulma, geçim sıkıntısı, baskılar ve işten atmalara karşı dayanışma ihtiyacı ön plandayken bir yandan da süregelen bir örgütlülüğün nasıl yaratılabileceği perspektifinin de olduğu VÜDAM, çoğunlukla bir iletişim ağı ve kampanya platformu olarak işlev gördü. Üniversitelerin 2015-2016'dan itibaren uğradığı topyekun siyasal saldırı ve toplumsallığa dayalı demokratik güçlerinin zayıflaması, ardından 2020'de pandemi döneminde de fiilen ortadan kalkması akademik emeğin öznel koşullarını ve hareket kapasitesini büyük ölçüde belirleyen bir arka plan oluşturunuyordu. Vakıf üniversitelerindeki kendine özgü çalışma ilişkilerine has sorunlar (ücret, özlük hakları, güvencesizlik ve emek süreçleri üzerindeki eşitsizlik, denetim ve kontrol) ile yine bu sorunların 2020-2021'e gelindiğinde baskıcı uygulamalar ve gasplarla birlikte derinleşerek amalgam haline gelmiş olmasının, VÜDAM'ın bu somut duruma uygun araç ve yöntemlerle karakterize olmasına yol açtığını söyleyebiliriz. Bu araç ve yöntemlerin, üniversitelerde siyasi faaliyet yürütmenin ve sendikal örgütlenmenin eski zamanlara has bir nostalji nesnesi gibi gözüktüğü, bu geri çekilmenin vakıf üniversitelerinde katbekat daha derin yaşandığı bir dönemde çalışma koşullarına ilişkin baskı ve hak gasplarının da güvencesizliği derinleştirdiği bir anda kullanılabilecek anonimliğe dayalı, kamuoyu yaratma ve güç toplama odaklı yöntemler olduğunu söyleyebiliriz.

Görsel 1. VÜDAM'ın bir nevi kuruluş bildirisi olan 9 Mayıs 2021 tarihli ilk sosyal medya paylaşımı

VÜDAM'da bir araya gelen akademisyenler önce birbirini bularak içinde bulunduğumuz zamanda tekrar bir dayanışma ve mücadele aracı yaratılabileceğini göstererek bir tür ilk atılım gerçekleştirdi. Bu mücadelenin eşit ücret hakkı ve özlük haklarının gaspından, sözleşme güvencesizliğine, baskılara ve antidemokratik uygulamalara uzanan bir yelpazede çerçevesini çizerek yola koyuldu. Sosyal medya kampanyaları yoluyla, eşit ücret kanununu çiğneyerek çalışanlarını geçim sorununa mahkûm eden ve haklarını gasp eden vakıf üniversitelerinin isimleri kamuoyunun önüne atılırken, VÜDAM bu baskı ve gasplardan muzdarip pek çok akademisyen için bir çare olarak başvurulacak bir platform haline geldi. Nisan 2020 tarihli eşit ücret kanununun vakıf üniversitelerinin çoğunluğu tarafından uygulanmaması, YÖK'ün bu duruma göz yumduğunun ayyuka çıkması ve vakıf üniversitesi akademisyenlerinin ciddi bir geçinme sorunuyla karşı karşıya kalması, VÜDAM'ın faaliyetlerinin ve söyleminin geniş bir kitlede karşılık bulmasına ve kapsayıcı bir zeminde örgütlenebilmesine uygun bir konjonktür yarattı. Öyle ki her alandan ve unvandan binlerce akademisyen tarafından takip edilir hale gelen VÜDAM sosyal medya hesaplarından, zam dönemlerinde, işten atmaların yoğunlaştığı yaz aylarında, tanıtım dönemlerinde yapılacak paylaşımlar merakla beklenir oldu. Dekanlar, rektörler, mütevelli heyeti üyeleri ve genel sekreterler VÜDAM'ın paylaşımlarını en çok merak edenler arasında yer aldı, o dönemde VÜDAM'ın içerisinde yer alan birçok akademisyen çeşitli yetkililerden "her sabah kurumlarıyla ilgili bir paylaşım yapılıp yapılmadığını" kontrol ettiklerini duydu. Fakülte kurullarında araştırma görevlilerine "VÜDAM'a kimin bilgi verdiğini biliyoruz" diyen dekanlar, üniversite senatolarında VÜDAM'ın kendi üniversiteleriyle ilgili paylaşımlarını projeksiyona yansıtip değerlendirme yapan rektörler, akademik açılış töreninde yapılan paylaşımların suç olduğunu iddia eden mütevelli heyeti başkanları...

Hak gasplarına ve hukuksuz uygulamalara karşı yürütülen bilgi toplama ve ifşa etme-kamusallaştırma pratiğinin en önemli örneğinin VÜDAM'ın geniş iletişim ağını harekete geçirerek hazırladığı "Maaş Zamları Raporları" olduğunu söyleyebiliriz. Nisan 2020 tarihli "eşit ücret" yasasının ilk birkaç yıl boyunca vakıf üniversitelerinin büyük çoğunluğu tarafından uygulanmadığı, YÖK'ün bu duruma sessiz kaldığı ve maaş zamlarının "brüt mü net mi" üzerinden hesaplanacağı konusunda yasa yorumlama yetkisi olmayan bir idari organ olarak yetkisini aşan bir karara imza atıp⁷ üniversite yönetimlerine kaçış alanı sağladığı bir ortamda, VÜDAM'ın hazırladığı bu raporlar mevcut hukuksuzluğun boyutunu gözler önüne serdi. 2021'de yayımladığı Vakıf Yükseköğretim Kurumları Raporu'nda⁸ bu hukuksuzluğu kendi elleriyle ortaya koyan YÖK⁹ önceki yıllarda düzenli olarak

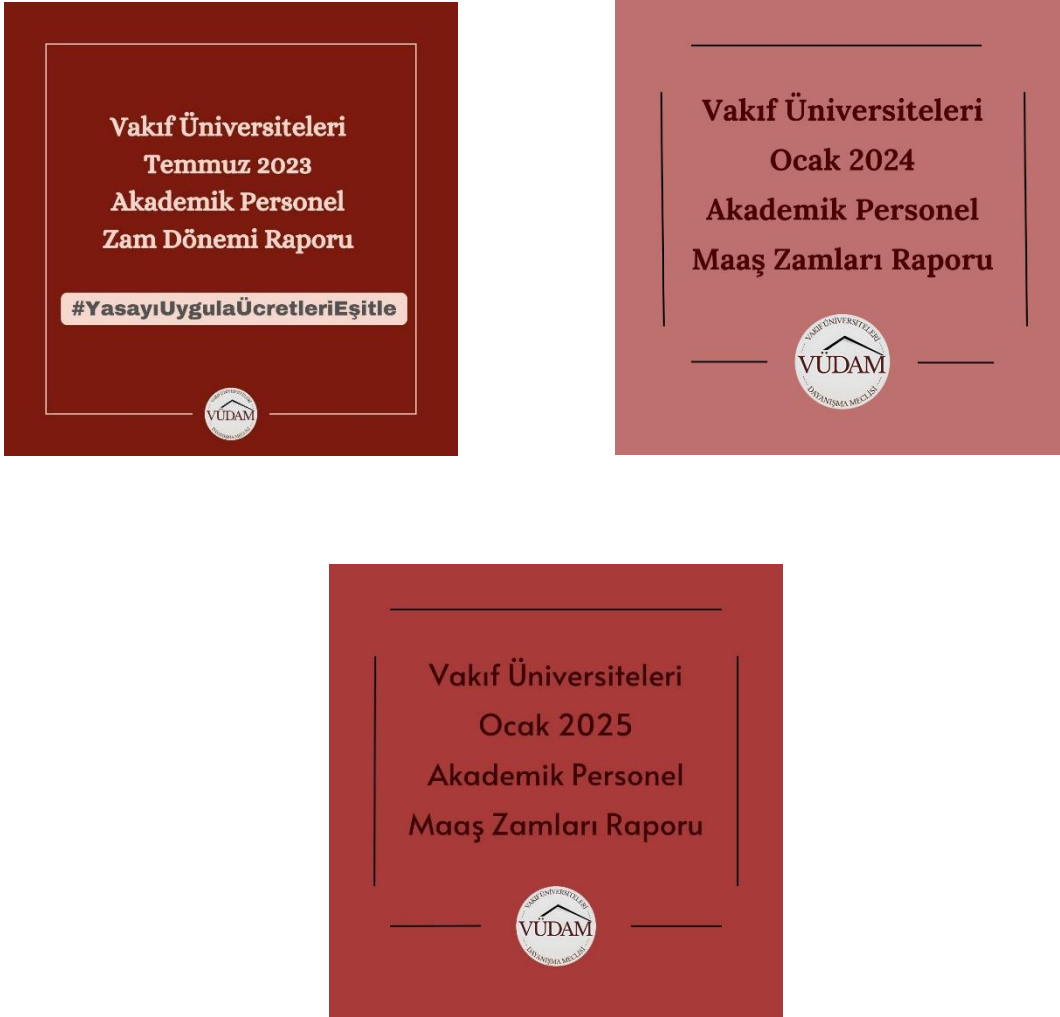
⁷ <https://x.com/VakifSendika/status/1763979195233747396>

⁸ <https://www.yok.gov.tr/documents/documents/68c01fe2efba8.pdf>

⁹ Raporun içerisinde yer alan "Öğretim Elemanlarına Ödenen Net Ücretlere Göre Vakıf Üniversiteleri" tablosu incelendiğinde; o tarih itibarıyla devlet üniversitelerinde en az 7000 TL civarında ödenen araştırma görevlisi maaşını veren üniversite sayısının yalnızca 8 olduğu görülüyor. Bu tablo, yürürlüğe girdikten 1 yıl sonra 70 vakıf üniversitesinin bu kanun maddesini ihlal ederek vakıf üniversitesi

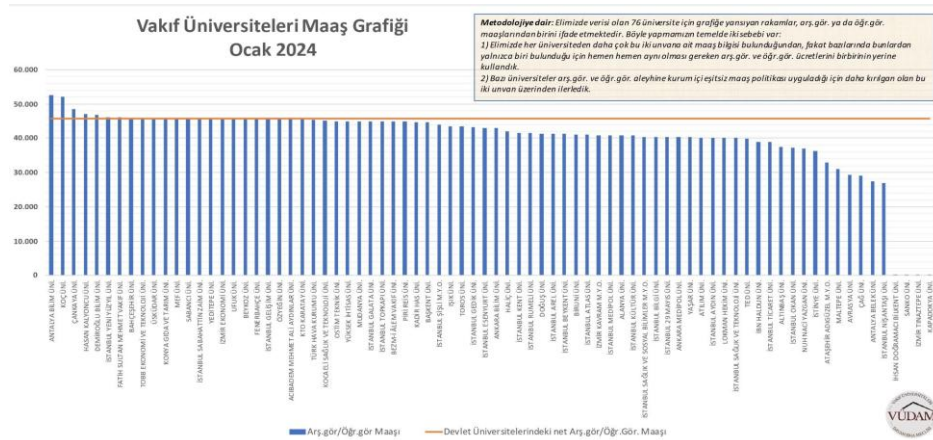
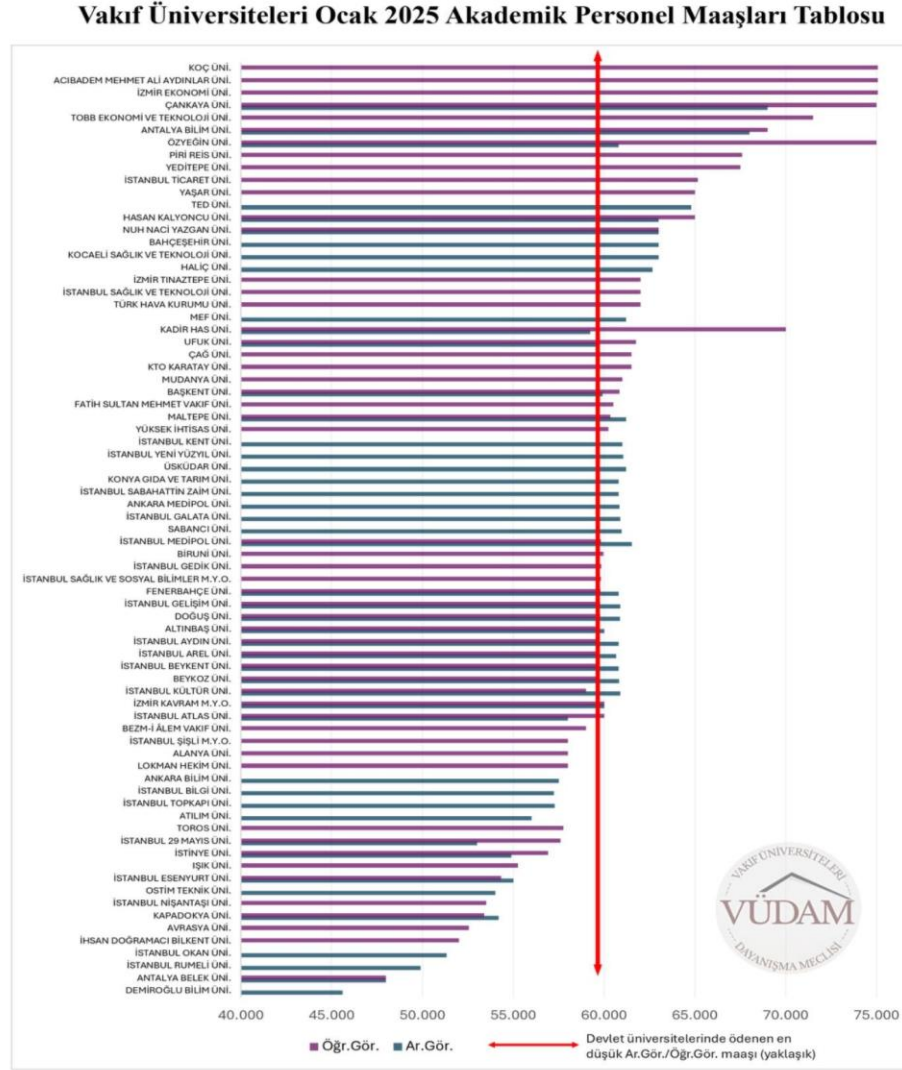
yayımladığı benzer bir raporu bir daha hazırlamadı. VÜDAM'ın kendi iletişim ağıları üzerinden kolektif bir emekle ürettiği maaş zamları raporları, bir yandan anayasal düzlemde tanımlı sorumlulukları olan YÖK'ün bu süreçte hak gaspındaki payını ifşa ederken, bir yandan vakıf üniversitesi emekçilerinin ihtiyaç duyduğu bilgileri sağlıyor, dayanışmanın ve emekçilerin özgücünün kapasitesini gösteriyor, mücadeleci bir bilgi üretme pratiğinin mütevazı ama etkili bir örneğini oluşturuyordu. VÜDAM'ın faaliyetleri, bireysel baş etme taktikleriyle idare edilmeye çalışılan hoşnutsuzluğun örgütlülüğe çevrilebileceğini, kolektif bir faaliyete, bir çeşit öz savunma ile çalışma ilişkilerine ilişkin hak ve talepler gündemiyle ve üniversitelere dair politik bir perspektifle hareket edilebileceğini gösterdi.

Görsel 2. VÜDAM'ın hazırladığı maaş zamları raporlarının kapak görüntüleri

akademisyenlerinin haklarını gasp ettiğini, bu üniversiteleri denetlemekle sorumlu olan YÖK'ün ise 1 yıl boyunca Anayasa'nın tanımladığı bu görevi yerine getirmediğini ortaya koyuyor.

Görsel 3. VÜDAM'ın hazırladığı maaş zamları raporlarından görüntüler

Bir yandan kendi iletişim ağını genişletmeye, e-posta ve WhatsApp gruplarına farklı üniversitelerdeki akademisyenleri dâhil ederek örgütlenmeye çalışan, bir yandan da hem geniş vakıf üniversitesi emekçi kitesinden hem de demokratik kamuoyundan destek ve dayanışma gören VÜDAM, ilk bir araya gelişinden itibaren de bu örgütlülüğü bir yolunu bulup sendikalaşarak devam ettirme perspektifiyle arayışlarını sürdürdü. Bu konuda vakıf üniversitesi akademisyenlerinin karşısına çıkan yapısal sorun ise genel plandaki eşitsiz çalışma koşulları ve hakların bir parçası sayılabilecek olan kamu sendikalarında örgütlenemiyor olmalarıydı. 4A sigorta statüsüne sahip çalışanların, yani özel sektördeki işçilerin kayıtlı olduğu işkollarından birisi olan 10 No.lu “Ticaret, Büro, Eğitim ve Güzel Sanatlar” işkoluna kayıtlı olarak çalışan vakıf üniversitesi akademisyenleri, yasal ve anayasal düzlemde kamu tüzel kişiliğine sahip kurumlarda kamu görevi yerine getiren çalışanlar olarak tanımlanmalarına rağmen resmîyette özel sektörde çalışan işçi statüsündeler. Bu sebeple kamu sendikalarına üye olamayan, dolayısıyla Türkiye’de uzun yıllardır yükseköğretimde çalışma koşulları ve demokratik haklar üzerine en yoğun faaliyeti gösteren ve eğitim alanında mücadelenin odağı olmuş Eğitim Sen’de resmi olarak örgütlenemeyen vakıf üniversitesi akademisyenleri için, yine bir hak kaybı olarak değerlendirilebilecek bu durum karşısında iki farklı çözüm öne çıkıyordu. Bunlardan ilki, Nisan 2020 tarihli “eşit ücret” yasasının da etkisiyle bir kez daha güçlenen *kamu ile tam eşitlik* fikri doğrultusunda kamu sendikalarına üye olma hakkının da hâlihazırda var olan hukuki çerçeveye referansla savunulabileceği ve dolayısıyla hukuka aykırı denebilecek mevcut durumun bir hak kaybı, bir hata olarak kodlanarak düzeltilmesi için mücadele verilebileceği oldu. Bu bağlamda 2010’lardaki deneyimlerden itibaren vakıf üniversitesi akademisyenleriyle dayanışma gösteren, temsilcileriyle VÜDAM’ın toplantılarına katılan, bu toplantılara ev sahipliği yapan ve vakıf üniversitesi gündemini programına alan İstanbul 6 No.lu Üniversiteler Şubesi başı çekmek üzere Eğitim Sen’in bu mücadeleyi bir strateji çerçevesinde üstlenme iradesi oluştu. Kadir Has Üniversitesinden bir akademisyenin Eğitim Sen’e resmi üyelik başvurusunda bulunmasının ardından başvurunun kabulü için yürütülecek hukuki mücadele olarak çizilen bu strateji ile birlikte “fahri üyelik” iç yönetmeliği hazırlayan Eğitim Sen bünyesinde 18 Nisan 2022’de İstanbul ve 25 Nisan 2022’de Ankara’da düzenlenen toplantılarla vakıf üniversitesinde çalışan 40 kadar akademisyenin Eğitim Sen’e fahri üye olmasıyla ilk kez vakıf üniversitesi akademisyenleri resmi olarak kamu sendikalarında örgütlenmeye başlamış oldu.¹⁰

¹⁰ <https://dokuz8haber.net/vakif-universitelerinde-orgutleniyoruz-birlikte-gucleniyoruz>

Görsel 4. 2022 İstanbul 1 Mayıs VÜDAM kortejinden fotoğraf

İkinci yol ise yine 2010'lerden, hatta 2000'lerden itibaren çeşitli biçimlerde deneyimlenmiş olan 10 nolu işkolunda faaliyet gösteren bir işçi sendikasında resmi olarak örgütlenmekti. Vakıf üniversitelerinde 2020 öncesi emek hareketi ve sendikalaşma deneyimleri dendiğinde akla gelen en önemli örneklerden Bilgi Üniversitesi deneyimi dolayısıyla kurumsal bir hafızaya sahip olan Sosyal-İş, 2020'lerdeki vakıf üniversiteleri mücadelesinin de öznelerinden biri oldu. VÜDAM'ın oluşmasıyla başlayan bu yeni momentte Eğitim Sen'in de tekrar bu mücadelede gösterdiği öznellik gibi, Sosyal-İş de bünyesindeki "Vakıf Üniversiteleri Komisyonu" ile belirli bir birikime sahip olduğu bu alanda inisiyatif alan bir diğer kurum oldu. Birbirinden farklı ve çok çeşitli meslek gruplarını kapsayan, bu özelliği dolayısıyla "torba işkolu" olarak anılan ve işkolu barajını aşmak başta olmak üzere örgütlenmeyi ve ana sendikal hakları kullanmayı fiilen imkânsız hale getiren yapıdaki 10 No.lu işkolunun içerisindeki bütün meslek gruplarını örgütlemeyi hedefleyerek birleşik bir mücadele perspektifi doğrultusunda "işkolu sendikacılığı" diyebileceğimiz yöntemi benimseyen Sosyal-İş için vakıf üniversiteleri de bu yöntem doğrultusunda bir örgütlenme alanı olarak ortaya çıktı. Aynı şekilde, vakıf üniversitesi emekçilerinin de resmen üye olabildikleri bir sendikada sınırlı da olsa belirli sendikal haklardan faydalanabilmeleri, bu ikinci çözümün tercih sebepleri arasında yer aldı.

Bu bağlamda, aynı konjonktürde, VÜDAM'la (yeniden) başlayan vakıf üniversitelerindeki emek mücadelesi seyri içerisinde ortaya çıkan bir diğer odak ve özne 2021 yılında kurulan Özel Sektör Öğretmenleri Sendikası (kısa adıyla Öğretmen Sendikası) oldu. Türkiye'de emek hareketinin ve sendikal alanın tümü açısından yeni ve güçlü bir soluk olan Öğretmen Sendikası, 10 No.lu işkolunun bütününe hedeflemek yerine bu işkolu içerisinde yer alan en büyük meslek grubu olan öğretmenleri ve öğretmenlere özgü mesleki sorunları hedefleyen ve görülmemiş bir hızda karşılık bulan yöntemleriyle, aynı eğitim ve bilim alanının bir parçası olan vakıf üniversitesi akademisyenleri için de hızlı şekilde doğal bir odak haline geldi. İlköğretim, ortaöğretim ve diğer özel eğitim kurumları ile vakıf üniversiteleri alanlarındaki somut başlıkların ve emekçilerin somut sorunlarının örtüşen ya da birbirine paralel olan yapısı bu doğal birleşmenin hızla ivmelenmesini sağladı. Yazının başında da belirttiğimiz gibi akademisyenlerin VÜDAM çatısı altında bir araya gelmesiyle başlatabileceğimiz 2020'ler mücadelesini, Öğretmen Sendikası içerisinde kurulacak bir *Vakıf Üniversiteleri Birimi* ile sürdürme fikrinin, VÜDAM'ın araçlarını aşan arayışlara bir karşılık yaratma ihtiyacına denk geldiğini ve bir bütün olarak ele aldığımız 2020'lerdeki mücadelenin pek çok açıdan "ikinci aşamasını" oluşturduğunu söyleyebiliriz. Öğretmen Sendikası'nın vakıf üniversitesi emekçileri arasında ve demokratik kamuoyunda bulduğu karşılık, gittikçe artan üye sayısı, faaliyet çeşitliliği ve sıklığı ile bu mücadeleyi kurumsallaştırabilmesi gibi açılardan, en öne çıkan örgütlenme aracı ve alanı haline geldiğini ifade etmek mümkün. İkinci aşama teşbihini bu anlamda kullanıyoruz. Bu anlamda VÜDAM'daki birikimin ve enerjinin çok önemli bir kısmının Öğretmen Sendikası Vakıf Üniversiteleri Birimine tahvil olduğu; artan ve çeşitlenen araçlarla, yeni mekanizma ve imkânlarla, genişleyen bir başlık skalasında derinleşerek devam ettiği rahatlıkla iddia edilebilir. Başlangıcını VÜDAM'la imlediğimiz 2020'lerde vakıf üniversitelerindeki emek hareketinin öncelikle Eğitim Sen ve yine Sosyal-İş'te de birer kol olarak eşzamanlı sürmekte olduğunu, yanı sıra bu sendikaların faaliyetlerinin bütünü içerisinde de önemli bir soluk ve damar yarattığını söylemeliyiz.

Bugün VÜDAM, yazıya devam edeceğimiz başlık olan Öğretmen Sendikası başta olmak üzere, artık daha çok sendikal alanda devam eden bu hareket içerisinde sendikal faaliyetleri desteklemek ve duyurmak, ihtiyaç duyulduğunda ek ve destekleyici bir iletişim ağı olarak faaliyet göstermek ve başlangıçtaki atılım açısından çok faydalı olan belirli ilksel biçimlerin hala

yararlı olabildiği anlarda bu araçların kullanılabilmesi babında yardımcı rolde faaliyet göstermeye ve ortak-kapsayıcı bir zemin olarak kalmaya devam ediyor. Muhtemelen hem emekçiler hem de patronlar ve yöneticiler için uzun yıllar hafızalardan silinmeyecek bir isim olmaya devam edeceği gibi...

Görsel 5. *VÜDAM, Eğitim Sen, Öğretmen Sendikası ve Sosyal-İş'in Üniversite Öğretim Üyeleri ile de birlikte düzenledikleri 7 Ekim 2023 tarihli ortak eylem afişi*

3.2. Özel Sektör Öğretmenleri Sendikası - Vakıf Üniversiteleri Birimi

Yazının giriş kısmında yükseköğretim açısından ele aldığımız piyasalaştırma süreci, bir parçası olduğu eğitim alanının genel dönüşümü içerisinde gerçekleşti. Tıpkı vakıf üniversiteleri aracılığıyla yükseköğretimin aşama aşama özelleştirilmesinin yarattığı sonuçlar gibi sonuçları özel sektörde çalışan öğretmenlerin 2021’de kurduğu Öğretmen Sendikası, özel sektör öğretmenlerinin ilk kitlesel sendikası olma başarısını gösterdi; birkaç yıl içerisinde 10.000’in üzerinde üye sayısına ulaştı. 10 No.lu işkolunda faaliyet gösteren ancak işkolundaki tüm emekçileri değil, öğretmenlik mesleğini ve eğitim alanının kendi sorunlarını hedefleyen bir sendika olarak kuruldu. Buna rağmen üçü de birer konfederasyon üyesi olan Koop-İş, Tez-Koop-İş ve Öz Büro İş sendikasıdan sonra işkolunda dördüncü en büyük sendika haline geldi. Bu 10.000’in üzerindeki üye sayısı içerisinde, (Temmuz 2026 itibarıyla) vakıf üniversitelerinde çalışan yaklaşık 500 üye ile yer alan Vakıf Üniversiteleri Birimi, öğretmenler arasında yarattığı karşılığı vakıf üniversitesi akademisyenlerinde de yaratmış gibi gözüküyor.¹¹

2020’lerin mücadele momentinde vakıf üniversiteleri üzerine yapılan ilk eylem ve basın açıklamalarında VÜDAM, Eğitim Sen ve Sosyal-İş ile birlikte yer alan Öğretmen Sendikası Vakıf Üniversiteleri Birimi (ÖS-VÜB¹²), hızlı bir şekilde vakıf üniversitelerinin büyük çoğunluğunda üye kazandıktan sonra (Temmuz 2026 itibarıyla 56 üniversitede) birim faaliyetlerini hem sendikanın bütünü ile paralel bir biçimde hem de alanın kendine özgü yapısının gerektirdiği şekilde özerk birtakım mekanizma ve organları kurarak geliştirmeye ve kurumsallaştırmaya çalıştı. Sıfır noktasında, önce sorunu formüle etme ve görünür kılmayla başlayan, sonrasında da mücadele araçlarını geliştirme ve çeşitlendirme yönünde ilerleyen bu serüven tamamlanmış değil. ÖS-VÜB içerisinde rotasyon usulü ve benzeri demokratik teamüllerle görev yapan yürütme komitesi ve her üniversiteden bir ya da iki üye temsilcinin bulunduğu temsilciler meclisi ile hukuk, medya-iletişim, araştırma-raporlama ve toplumsal cinsiyet komisyonları mücadelenin çeşitlenen ihtiyaçları çerçevesinde inşa edildi ve edilmeye devam ediyor. Faaliyetlerin çeşitlenmesi ve bu çeşitliliğe uygun araçların geliştirilebilmesi, hareketin ilk

¹¹ “Ticaret, Büro, Eğitim ve Güzel Sanatlar” adıyla kurulmuş olan 10 No.lu işkolu, birbiriyle ilgisiz birçok farklı mesleği içermesi bakımından “torba işkolu” olarak adlandırılıyor. 2026 Temmuz itibarıyla 4.508.122 çalışanı kapsayan işkolunda yer alan eğitim emekçilerinin (özel okul, kurs, rehabilitasyon merkezi, vakıf üniversitesi çalışanları) sayısı ise yaklaşık 400.000. Toplu iş sözleşmesi yapma yetkisi kazanmak için mevcut sendikalar yasası çerçevesinde işkolunun %1’ini örgütlemek gerekiyor. 10 nolu işkolu için yaklaşık 45.000 üyeye tekabül eden bu oran, özellikle Özel Sektör Öğretmenleri Sendikası gibi gerçekte meslektaşlarının %1’ini çoktan örgütlemiş sendikaların toplu iş sözleşmesi hakkının fiilen gaspı anlamına geliyor. Hayali bir düzlemde, yalnızca vakıf üniversitesi emekçilerinin bulunduğu ayrı bir işkolu bulunsaydı, 31.000 akademisyen ve akademik-idari yaklaşık 45.000 çalışanın yer alacağı bu iş kolunda bağımsız bir sendika olarak 500 üyeye sahip Vakıf Üniversiteleri Birimi de toplu iş sözleşmesi hakkı için gerekli barajı geçmiş olacaktı.

¹² Yazının devamında kolaylık adına ÖS-VÜB kısaltmasını kullanacağız.

aşamasını karakterize eden ücret eşitsizliği ve hak gasplarına karşı mücadele kadar, akademik emek süreçlerini ve üniversitelerin toplumsal-siyasal hâlini belirleyen her çeşit baskıya, antidemokratik uygulamaya ve bunların ortaya çıkardığı topyekun güvencesizlik olgusuna karşı mücadelenin de olgunlaştığının bir göstergesi.

Birimin ilk yıllarında, VÜDAM'ın bir nevi devamcısı konumuyla da paralel biçimde propaganda ve örgütlenme çalışmaları büyük ölçüde eşit ücret sorunu üzerinde yoğunlaştı. Yukarıda VÜDAM raporları üzerinden değerlendirdiğimiz gibi birkaç yıllık bir kavga ve uğraş sonucunda eşit ücret sorununun önemli ölçüde çözüldüğü bir noktaya gelindi. Hâlâ devlet üniversitesindeki akademisyen maaşlarından düşük ücretler ödeyen vakıf üniversiteleri bulunsa bile artık büyük çoğunluğunun kanuna uyduğu, uymayanların da önemli kısmının eşit ücrete yaklaştığı bir kazanım tablosu ortaya çıktı. Buna mukabil, ücretleri yasanın öngördüğü gibi devlet üniversiteleri ile eşitlemek ve maaş zamlarını zamanında uygulamak zorunda kalan vakıf üniversitelerinin sözleşmeleri geçersiz sebeplerle feshederek gerçekleştirdiği işten çıkarmalar ve akademik birimleri yeniden yapılandırmaya giderek yöneldikleri kadro daraltmaları gibi yine hukuksuz ve keyfi uygulamalarla iş güvencesine saldırdığı bir moment oluştu. Ağırlığın ücret sorunundan güvencesizlik sorununa kaydığı bu dönemde Vakıf Üniversiteleri Birimi, bu acil sorunlara karşı akademisyenlerin bir araya gelip dayanışabileceği, kurumsal aidiyet hissedebileceği ve mücadele birikiminden yararlanabileceği, sendika avukatlarından hukuki destek alabileceği mekanizmaları yaratmaya çalıştı. İşten çıkarmalarla derinleşen güvencesizlik olgusuna karşı yürütülen mücadele, çeşitli üniversite yerleşkeleri önünde yapılan eylemler ve basın açıklamalarının yanında medya görünürlüğü ile gündem oldu.

Görsel 6. *Kadıköy Süreyya Operası önündeki Vakıf Üniversitesi Akademisyenleri Geçinemiyor eylemi*

Bu üç yıllık süreçte ÖS-VÜB'ün çeşitli sokak eylemlilikleri oldu (Tablo 3). “Eşit İşe Eşit Ücret” talebinin bir kez daha vakıf üniversitelerinin tümünü kapsayan 3 yıllık sürece yönelik bir biçimde vurgulandığı “Vakıf Üniversitesi Akademisyenleri Geçinmiyor” başlığıyla Kadıköy Süreyya Operası önünde VÜDAM, Eğitim Sen, Sosyal-İş ve ÜNİVDER (Üniversite Öğretim Üyeleri Derneği) ile ortaklaşa örgütlenen eylem, vakıf üniversitesi akademisyenlerinin üniversite yerleşkesi önü dışında bir kentsel kamusal alanda gerçekleştirdikleri ilk eylem oldu. Daha önce, mücadelenin VÜDAM'ın öne çıktığı ilk aşamasında, abes hak gasplarının kamuoyunda tepki topladığı, işten atmaların ve maaş sorunlarının yaşandığı Nişantaşı ve Kent üniversiteleri önünde gerçekleştirilen eylemler gibi ÖS-VÜB'ün de bir üniversite yerleşkesi önünde yaptığı ilk eylem Altınbaş Üniversitesi'nde yapılan toplu işten çıkarmaya karşı örgütlendi. Bu eylem birimin üniversitelerde ayrı ayrı işyeri temsilcilikleri üzerinden aşağıdan yukarı doğru örgütlenmeye başlamış olmasının sonucunu gösteren, önceki dönemki üniversite önü eylem örneklerine göre güçlü bir eylemdi. 2024 yılının 1 Mayıs'ında ise özellikle İstanbul'da kalabalık bir şekilde alana çıkan birim, sonraki yıllarda da aynı istikrarla 1 Mayıs'a katılım gösterdi.

Görsel 7. Altınbaş Üniversitesi eylemi

Görsel 8. 2024 İstanbul 1 Mayıs Öğretmen Sendikası Vakıf Üniversiteleri Birimi korteji

ÖS-VÜB'ün bir diğer işten atma vakasına karşı başka bir üniversite yerleşkesi önünde gerçekleştirdiği eylem Şubat 2025'te Sabancı Üniversitesindeydi. O tarihte Filistin'de devam eden soykırım sırasında İsrail'e enerji ihracatı yapan SOCAR şirketiyle üniversitenin işbirliği yapmasını protesto ettiği için işten çıkarılan sendika üyesi akademisyen için öğrenci örgütleriyle birlikte gerçekleştirilen eylem, yine temel "güvencesizliğe karşı" söylem üzerine kuruluyken, güvencesizlik olgusunun çok boyutluluğunu gösteren bir niteliğe sahipti. Birimin faaliyetleri arasında da farklı bir yerde duran bu eylem, bu çok boyutlu güvencesizlik olgusuna cevap olabilecek bir pratik yaratmaya ihtiyaç olduğunu gösteriyor, bir yandan bu ihtiyacı karşılayabilecek bir potansiyelin geliştirilmiş olduğunu da kanıtlıyordu. Sabancı Üniversitesinde dönem ortasında işinden edilen akademisyenin kadrolu değil saat ücretli sözleşmeyle çalışan bir lisansüstü asistan olması, sözleşmesinin tek bir imzayla feshedilmesini kolaylaştırıyor, güvenceden tamamen yoksun bırakılmış bir sözleşme türüne bağlı olmanın politik baskıya açık hâle getirdiğini gösteriyordu. Benzer şekilde Fenerbahçe Üniversitesinde usulsüz gerçekleştirilen bir güvenlik soruşturması bahanesiyle, gerçekte ise politik sebeplerle yapılan bir fişleme neticesinde işine son verilen sendika üyesi akademisyen için Aralık 2025'te yapılan basın açıklamasında ÖS-VÜB, yalnızca yapılan soruşturmanın usulsüzlüğüne ve hukuka aykırı niteliğine değil, güvenlik soruşturması mekanizmasına topyekun karşı çıkarak ifade özgürlüğü konusunun üniversiteler ve akademik üretim için merkezi konumu ile hep yoğun bir çatışmaya sahne olan tarihine ve yine güvencesizlik olgusunun çok boyutlu yapısına vurgu yapıyordu.

Görsel 9. Sabancı Üniversitesi eylemi

Bu örneklerin ortaya çıkardığı çok boyutlu güvencesizlik, i) ‘teknik boyut’ diyebileceğimiz birincil anlamıyla, çalışma ilişkileri düzleminde güvencesizlik, yani iş akdinin devamını garanti altına alan güvenceli sözleşmeden/kadrodan yoksun olmak anlamında güvencesizlik ile ii) farklı eşitsizlik ve baskı mekanizmalarından doğan, çalışma ilişkileri alanının iktidar süreçlerinin de ötesinde toplumsal ve siyasal alanlardan kaynaklanan, çoklu ve kesişimsel olarak da işleyebilen güvencesizlik biçimlerinin bir aradalığından oluşuyor. Sermaye-emek çelişkisiyle şekillenen herhangi bir çalışma ilişkisi bağlamında karşımıza çıkacak olan bu iki boyutlu güvencesizlik bileşkesi, konu üniversiteler olduğunda, ifade özgürlüğünün akademik üretim süreçleri için bir ‘üretim aracı’ niteliğinde olması sebebiyle karşılıklı rezonans üreten müstesna bir dinamik oluşturuyor. Bu sebeple alandaki emek hareketinin iki boyutta da hem ayrı ayrı hem birleşik olarak verdiği mücadelenin; iki boyuta dair gündemlerin yalıtık gözüksüğü, birisinin çok daha önde olduğu zamanlarda da, ikisinin birbirine karışmış biçimde yaşandığı anlarda da sorunu çerçeveleyebilmesinin ve faaliyetlerini ihtiyaca göre odaklayıp çeşitlendirebilmesinin bütüncül bir üniversite mücadelesi ve kamusal, demokratik, eşitlikçi ve özgürlükçü bir yükseköğretimin cephesi için de hayati bir bileşen olduğunu söyleyebiliriz. Bu bağlamda, eğer bu mahiyetteki bir hareket ve cephenin nüvelerinin varlığından söz edilebilirse, mevcut en canlı bileşenin, bu iki boyuttaki sorunların iç içe geçmiş ve perçinleşmiş bir hâl içerisinde tecrübe edildiği vakıf üniversitelerinde ortaya çıkmasının tesadüf olmadığını söylemek

gerektiğini düşünüyoruz. Bu hâl karşısında ÖS-VÜB’de kristalize olan biçimiyle cevap oluşturabilen bu emek hareketinin bütüncül üniversite cephesi içerisinde rol oynamaya başlamasının da...

ÖS-VÜB’de vücut bulduğu hâliyle vakıf üniversiteleri emek hareketinin bu rolü nasıl oynadığı ya da oynayabileceğine dair 2026 yılından iki örnekle değerlendirmemizi bitirmek istiyoruz. Nisan 2026’da, YÖK Başkanı Erol Özvar’ın eğitim-öğretim dönemi başlangıcından itibaren bazen birbiriyle de uyuşmayan şekillerde çeşitli açıklamalarla gündeme getirdiği ‘üniversite eğitiminin 3 yıla indirileceği’, ‘bu değişikliğin eğitim öğretim yılını 3 sömestire çıkarılarak yapılacağı’, ardından da ‘mesleki eğitimin lisans ve önlisans eğitimine zorunlu işyeri eğitimi olarak daha büyük oranda entegre edileceği’ gündemine dair¹³ düzenlenen sendikalar ve öğretim elemanı dernekleri ortak forumu bunlardan ilki. Yazının konusu olan 2020’ler hareketi boyunca birlikte eylem ve etkinlik düzenleme deneyimi olan Eğitim Sen İstanbul 6 No.lu Üniversiteler Şubesi, Sosyal-İş Vakıf Üniversiteleri Komisyonu, Özel Sektör Öğretmenleri Sendikası Vakıf Üniversiteleri Birimi ve ÜNİVDER ile Bilim, Sanat, Eğitim, Araştırma ve Dayanışma (BİRARADA) Derneği ve çeşitli devlet üniversitelerinde faaliyet gösteren öğretim elemanı derneklerinin (Akdeniz, Çukurova ve Orta Doğu) bir araya gelerek düzenlediği forum ve gündeme dair yaptıkları ortak açıklama kurumsal mücadele ortaklığı açısından en azından mevzubahis yıllar için yeni ve önemli bir deneyim anlamına geliyor.¹⁴ Geçmişte vakıf üniversitelerindeki sorunların devlet üniversitelerindeki baskılarla olan ortaklığı ve dayanışmanın, birlikte mücadele etmenin gerekliliği retoriğin ötesine geçip materyalize olamamıştı. Gerçekten de 2020’lerin ilk momentindeki vakıf üniversitelerindeki yoğun ücret eşitsizliği ve hak gaspları sorunu ile devlet üniversitelerinde daha çok ön planda olan politik baskı o an farklı gündemler gibi duruyor ve farklı ihtiyaçlar doğuruyordu. Nişantaşı Üniversitesi’nde işten atılan akademisyenlerin VÜDAM adına Boğaziçi Direnişi’ne yaptığı ziyaret ya da ODTÜ’de çeşitli eylemlerde taşınan VÜDAM dövizleri ve benzeri temas örnekleri birleşik bir mücadelenin öznelerinin bir araya gelmesinden çok dayanışma adına yapılan jestler gibiydi.

¹³ <https://www.yok.gov.tr/tr/news/yuksekogretim-kurulu-baskani-ozvardan-onemli-aciklamalar-S68QC>

¹⁴ Eleştirel Pedagoji dergisine bu yazıyı yazmamızın kendisinin de bu forum vesilesiyle yaşadığımız karşılaşmaya bağlı olduğunu, durumu iyi anlattığı kadar hoş da olan bir anekdot olarak belirtelim.

Forum:

"İstihdam odaklı dönüşüm" adlı
YÖK dayatması kiskacında

**özerk ve demokratik
bir üniversiteyi nasıl
kurabiliriz?**

**25 Nisan
Cumartesi 2026
Saat 11:00**

Yer: Tarih Vakfı
Eminönü, Fatih/İstanbul
Ragıp Gümüşpala Cad.
Değirmen Sok. No:10

471

yani genç nüfusun büyük kısmını ucuz işgücü olarak konumlandırarak daha güvencesiz bir gelecek tasarlayan boyutu vurgulandı. Akademisyenlerin çalışma koşulları üzerinde yaratabileceği fazladan angarya iş yükü ve müfredattaki toplam sene sayısının azalacak olmasından kaynaklanabilecek işten atılma tehdidi bir diğer önemli başlık olarak ortaya çıktı. Kolektif olarak yapılan ve ortaklaşılın bu tespitler oldum olası aleni biçimde sermaye ihtiyaçları tarafından yönetilen ve daimi bir işten atılma tehdidi altında yaşayan vakıf üniversitesi mensupları için bir anlamda ilk kez gerçekten anlaşıldıklarını düşündükleri ortaklaşmalar oldu. Bunun yanında YÖK'ün tek merkezden, tamamen hiyerarşik, tepeden inme biçimde antidemokratik bir yöntemle dayattığı bu planın biçimine itiraz öne çıkıyordu. Geline nokta Türkiye'de üniversitelerin siyasal olarak yoğrulmuş bir merkezîyetçi bürokratik rejim altında kıvrandığını ve bu rejimin toplumsal-demokratik başlıklardan çalışma hayatına ilişkin düzenlemelere (akademik emek süreçlerinden, haklar ve güvence konusuna) kadar olan yelpazede aynı baskı yöntemlerini kullandığını gösteriyordu. Ortak baskı mimarisine ve ortak baskıcı yöntemlere karşı birleşik mücadelenin retorik ve dayanışma jestlerini aşan somut bir ihtiyaç olduğu daha iyi anlatılamazdı. Bu gündem vesilesiyle örgütlenen bir araya geliş ve yapılan tartışmalar bu ihtiyacı ayyuka çıkardı.

Son olarak, Mayıs 2026'da İstanbul Bilgi Üniversitesi'nin Resmi Gazete'de yayımlanan tek cümlelik bir Cumhurbaşkanlığı kararıyla kapatılmasının ardından başlayan direniş, ÖS-VÜB'ün doğrudan dâhil olduğu, toplumsal karşılığı en yüksek gündemdi ve şimdiye kadar içerisinde yer aldığı en yoğun eylemlilikti. ÖS-VÜB, 3 gün süren kampüs nöbeti ve direnişte oldukça aktif bir rol alarak hem öğrenci hem akademisyen kitlesinin yüzünü döndüğü bir odağa dönüştü. Toplumun hem alanda hem de dışarıda direnişi takip ettiği ana öznelerden birisi öğrenci örgütleriyle birlikte ÖS-VÜB oldu. 3 günlük direniş sonrasında kararın iptal edilmesiyle kazanımla sonuçlanan bu mücadele, birimin böylesine yoğun ve kritik bir anda toplumsal rol oynayabilecek bir örgütlülük düzeyine, birikime ve perspektife eriştiğini gösteren oldukça önemli bir deneyimdi. Bu örgütlülük düzeyi ve perspektifin, hem işyeri örgütlenmelerinin pratikleri hem de Vakıf Üniversiteleri Birimi'nin kurumsal kimliğiyle alanın tümüne yönelik yürüttüğü faaliyetlerin birbirini karşılıklı olarak beslemesiyle inşa edildiğini söyleyebiliriz. Kendi başına bir deneyim aktarımı ve bütünlüklü bir değerlendirme yazısının konusu olması gereken İstanbul Bilgi Üniversitesi deneyiminde gösterilen başarılı pratik, çalışma koşullarına ilişkin sorunlar üzerinden örülen meslek ve işyeri gündemli örgütlülük ile üniversiteleri sarmalayan siyasal kıskaç ve onun derinleştirdiği çok boyutlu güvencesizlik karşısındaki mücadelenin eşgüdümlü ilerlemesinin kaçınılmaz bir gereklilik olduğunu gösteriyor.

Görsel 11. Bilgi Üniversitesi direnişinden fotoğraflar

Direnişe kadar olan süreçte bu yaşamsal gerekliliğin vücut bulduğu başlıca örneklerden birisi olan İstanbul Bilgi Üniversitesi, ÖS-VÜB'ün hâlihazırda en örgütlü olduğu ve sendikal faaliyetlerin en canlı olduğu birkaç üniversiteden biriydi. Bu anlamda direniş sürecindeki performansın her şeyden önce bu arkaplan sayesinde mümkün olduğunu ve Bilgi Üniversitesindeki her bir Öğretmen Sendikası üyesinin ve sendika temsilcilerinin hem o güne kadarki emekleriyle hem bir gece yarısı mesleklerinden, işyerlerinden, yaşam alanlarından alıkonulduklarını öğrendikten sonraki pratikleriyle bu imkânı yarattığını söylemeliyiz. Bununla birlikte vakıf üniversiteleri tarihindeki en önemli sendikalaşma mücadelelerinden birinin deneyimini taşıyan Sosyal-İş'in de Bilgi Üniversitesi'ndeki varlığını, idari personel ve destek personelinin akademik kadroya kadar sayıları 1500'e yakın emekçi grubu içerisinde bugüne kadar ulaşan o hafızayı ve mümkün kıldığı toplumsal dinamikleri de not etmek gerekiyor. Belki de en önemlisi, daha çok belirli devlet üniversitelerinde görmeye alışık olduğumuz canlılık ve çeşitlilikte bir öğrenci hareketinin varlığı ve bütün bu dinamiklerin toplamı sayesinde de kendini o güne kadar bir şekilde yeniden üretebilmeyi başarmış canlı bir kampüs ve üniversite toplumsallığı direnişin arka planındaki kompozisyonu oluşturdu. Böylece, bir gecede büyük bir belirsizliğe sürüklenen binlerce öğrenci ve işsizlik tehdidiyle karşı karşıya kalan yüzlerce akademisyen ve emekçi bu saldırı karşısında koordineli bir refleks gösterebildi ve direnişi Bilgi Üniversitesi ötesinde de toplumsallaştırabildi.

Bu varlık sayesinde bu alandaki ticarileşmenin, sermaye ilişkilerinin öncü kurumlarından biri olan bir vakıf üniversitesinin kapatılmasına karşı yürütülen direniş, politik olarak doğru bir şekilde çerçevelenebildi. Okuldaki hizmetlerin ticarileştirilmesine, kademe kademe ücretlendirilmesine, çeşitli haklarının gaspına ve baskılara karşı süregelen bir mücadele deneyimi olan öğrencilerin üniversitenin gerçek sahiplerinin kendileri olduğu ve yaşam alanlarını terk etmeyeceklerini vurgulayan söylemleri ön plana çıktı. Genel planda kamusal, toplumcu, eşitlikçi ve özgürlükçü bir yükseköğretim söylemi çerçevesinde faaliyetlerini yürüten ÖS-VÜB ise mevcut haliyle antidemokratik üniversite yönetimleri, mütevelli heyetleri, kayyumlar ve sermaye iktidarının üniversite olgusunun özüyle çelişen iktidar aygıtları olarak orada bulunduğunu; üniversiteyi üniversite yapan organik ilişki ve süreçlerin ise gerçekte öğrenciler, akademisyenler, emekçilerin üretimiyle var edildiğini vurguladı. Dolayısıyla bir vakıf üniversitesi olarak mevcut haliyle bilumum antidemokratik mekanizma, kurumsal baskı, sömürü ve hak gaspıyla biçimlendirilmiş olsa da özünde kendilerine ait olan üniversite gerçekliğinin ve mesleklerinin ellerinden alınmasına karşı tereddüt etmeden direnmeyi başarabildi. Hem öğrencilerin hem de akademisyenlerin söylemlerinde bu vurgu ortaklaşırken; Bilgi Üniversitesindeki gerçek değerleri var eden süreçlerin bu kurumlar olmadan da sürdürülebileceğine ve organik üniversite bileşenlerinin kendi kendisini yönetebileceğine ilişkin bir söylem geliştirilerek üniversitelerin geleceğine dönük önemli bir perspektif de ortaya konmuş oldu. İstanbul Bilgi Üniversitesinin faaliyetlerinin durdurulduğuna hükmeden Cumhurbaşkanı kararı 3 gün sonra

Resmi Gazete’de aynı imzayla iptal edildikten sonra ÖS-VÜB’ün Santral Kampüsündeki kazanımı kutladığı basın açıklamasının başlığı bu geleceğe yönelik iradeyi yalın biçimde ifade ediyordu: “Direnişimiz kazandı, mücadelemiz sürecek.”

4. Sonuç yerine

Yükseköğretim sisteminin özgün ve kritik bir parçası olan vakıf üniversiteleri, temelde yeniden üretim alanına ait olan bir kamusal hizmet sürecine artı değer üretme ve el koyma ilişkisinin zerk edilmesiyle biçimlenen kendine has bir emek-sermaye çelişkisinin sonuçlarına sahne oluyor. Artı değere el koyma arayışının doğurduğu hukuki, mesleki pek çok çelişki, alandaki çalışma ilişkilerine ve emeğin hallerine şekil veriyor. Vakıf üniversiteleri aynı zamanda yoğun bir baskı ve antidemokratik yönetim anlayışı ile üniversitelerden hiçbir zaman tamamen sökülüp atılamayacak olan bir akademik ve toplumsal özgürlük damarı arasındaki çatışmanın ve bu çatışmadan mülhem mücadelenin alanı olarak da karşımıza çıkıyor. Bu çatışmanın bir tarafı olan vakıf üniversitesi patronları TOBB Yükseköğretim Meclisinde¹⁵ cisimleşen örgütlü bir yapı arz ediyor. Nisan 2020 sonrasında eşit ücret kanununun uygulan(ma)ma biçimlerinden bu dönemde birçok üniversitede yaygınlaşan ücretsiz izin dayatmasına, akademik izin hakkı üzerindeki tasarruflardan emek denetim mekanizmalarındaki ve mobbingin türlü biçimlerindeki benzerliklere kadar sayısız örnek, vakıf üniversitesi patronlarının emek rejimini ortaklaşa biçimde şekillendirdiğini gösteriyor. Bu meclisin bir parçası olan YÖK ise kritik anlarda gösterdiği reflekslerle bu örgütlü yapının en önemli bileşeni olarak öne çıkıyor. Çatışmanın diğer tarafındaki vakıf üniversitesi emekçilerinin mücadelesi de bir yandan işyeri düzeyindeki hiyerarşik emek-sermaye ilişkilerinden sermayenin kolektif örgütlenmelerine, devletin düzenleyici aygıtlarına, yargı mekanizmalarına; bir yandan da sendikalara ve üniversite içerisindeki farklı emekçi gruplara, üniversite öğrencilerine ve gençlik hareketine uzanan çok katmanlı bir alan içerisinde bulunuyor. 2020’li yıllardaki deneyim bu çok katmanlı mücadele alanı içerisinde şekillenirken, bugünkü aşamada ÖS-VÜB’ün akademik emek cephesini ortak bir özne olarak yeniden kurmaya çalışmasında özgün biçimini alıyor.

Bu öznenin kuruluş sürecinde ÖS-VÜB, hem içerisinde mücadele ettiği koşullar hem de kendi örgütsel kimliğini ve işleyişini inşa etme görevleri bakımından engebeli bir yolu kat etmek zorunda. Kamu sendikalarına üye olamayan vakıf üniversitesi akademisyenlerinin, kayıtlı oldukları 10 No.lu işkolunda bağımsız bir

¹⁵ Her yıl düzenlenen ve kimi zaman sermayenin, kimi zaman ise vakıf üniversiteleri için idari ve mali açılardan bağlayıcı olan YÖK nezdinde devletin taleplerinin dile getirildiği TOBB Yükseköğretim Meclisi toplantısı, mücadelenin iyice görünürleştiği 2022 yılına gelindiğinde dikkat çekici söylemlere sahne oldu. 2006’da kurulduğu günden bu yana Meclise başkanlık eden Okan Üniversitesi kurucusu Bekir Okan, kontenjanların kendilerince belirlenmesini, bir özel üniversite kanunu çıkarılmasını ve zaten uymadığı eşit ücret kanununun “rekabeti azalttığı” gerekçesiyle kaldırılmasını istedi. (Büyüktanır, 2022)

sendika içerisinde örgütlenme faaliyetlerini toplu iş sözleşmesi imkânından mahrum biçimde yürütmek zorunda olmaları, ÖS-VÜB'ün karşı karşıya olduğu dezavantajlar üzerine düşünmeyi de gerekli kılıyor. Bu bakımdan aynı sendikal hak mahrumiyeti içerisinde mücadele etmeye çalışan öğretmenlerle aynı sendika içerisinde yürütülen faaliyetlerin, karşılıklı olarak birbirinden beslenmeye ve bu dezavantajlara karşı ortak ya da birbirinden öğrenen taktikler geliştirmeye imkân sağladığını söylememiz gerekiyor (Gür, 2025). Hem sendikayı kuran özel sektör öğretmenleri ve eğitim emekçileri hem de onlara katılan vakıf üniversitesi akademisyenleri, alanın güç ilişkilerinin ve mevzubahis dezavantajların gerektirdiği fiili mücadele ve dayanışma biçimlerini geliştirme arayışında bu birlikteliğin imkânlarından faydalıyor. Eğitim Sen ve Sosyal-İş gibi uzun mücadele yılları içinde oturmuş mekanizmalar üzerinden işleyen kurumsallaşmış sendikaların aksine, faaliyetleri büyük ölçüde üyelerin özverisine, inisiyatifine ve gönüllü emeğine dayanan bu sendikacılık örneğinin henüz profesyonel kadrolara sahip olmaması, bir yandan örgütsel dinamizm ve hareket kabiliyeti sağlarken, diğer yandan bu faaliyetlerin orta ve uzun vadedeki varoluşu açısından aşılması gereken bir eşiğe işaret ediyor. Bağlantılı şekilde, birimin henüz tam olarak yerli yerine oturmamış olan hem kendi içindeki hem de ana sendikal yapı içerisindeki örgütsel yetki ve sorumlulukları, mücadelenin acil görevleri sebebiyle ötelenen ancak çözülmeyi bekleyen belirsizliklerden biri olarak duruyor. Öte yandan, birimin üye kompozisyonunun birkaç tekil örnek dışında büyük çoğunluğunun akademisyenlerden oluşması ve vakıf üniversitesi emekçilerinin diğer bileşenlerinin (idari personel ve destek personeli) şimdiye kadar örgütlenme süreçlerine dâhil edilememiş olması en önemli eksikliklerden biri olarak öne çıkıyor. Bu bileşenlerin örgütlenmesi, dışarıdan bir politika taşımaktan ziyade, kendi çalışma deneyimleri içerisinde sorunlarını dile getirecek ve sendikal örgütlenme süreçlerine öncülük edecek öznelerin ortaya çıkmasını teşvik edecek bağların kurulmasını gerektiriyor. Bu bağlara olan ihtiyacın varlığı, şimdiye kadarki eksikliği aynı derecede olmasa bile, gittikçe parçalanarak akademik istihdam ilişkileri içerisinde daha çok yer kaplamaya başlayan ders saat ücretli çalışma ve lisansüstü bursiyer asistanlık ile proje bursiyerliği çalışma biçimlerine yönelik olarak da hissediliyor. Ancak bu tür bir ortaklık sayesinde farklı akademik pozisyonlar içindeki ve akademisyenlerle diğer üniversite emekçileri arasındaki mevcut çalışma ilişkilerinin yeniden ürettiği hiyerarşik mesafelerin aşılması mümkün olabilir.

ÖS-VÜB'ün gerekli gönüllü emeği verebilen kadrolarının niceliksel sınırlılığına rağmen genişlettiği sendikal örgütlülük, ilk bakışta vakıf üniversitelerindeki emek mücadelesini henüz doğrudan somut bir talebin kazanım hikâyesi ile taçlandıramamış gibi gözüküyor olabilir. Ancak 2020 tarihli eşit ücret kanunu hakkında YÖK'ün kendi hatalı kararlarını iptal etmesi, kanunu uygulayan üniversite sayısının kümülatif bir artışla çoğunluğa erişmesi, kamuoyu baskısının arttığı anlarda YÖK'ün bazı vakıf üniversitelerine açtığı soruşturmalar, işten çıkarılan akademisyenlerin gerek dava yoluyla gerekse mücadele yoluyla işlerine geri dönmesi, hukuki mücadelelerin güçlenmesi, ücret artışları ve tüm bunların

da ötesine geçen muhtelif hukuki kazanımların ve emsal kararların edinilmesi gibi pek çok örnek, vakıf üniversitelerinde yürütülen emek mücadelesinin doğrudan sonuçları. Yanı sıra bunların tümünün yarattığı kamuoyu, gündem oluşturma kapasitesi, haklara ilişkin gelişen kolektif bilinç ve hepsinin toplamda oluşturduğu özgüven, 2020’li yıllarda vakıf üniversitelerindeki emek mücadelesinin inşa ettiği en temel kazanım. Her bir üniversitede, fakültede, her bir ofiste belki de her gün irili ufaklı örnekleri yaşanan her türlü çatışma içerisindeki bireysel gündelik baş etme pratiklerine ve taktiklerine de güç veren bu özgüven, aynı zamanda birkaç kişilik anlık bir araya gelişlerden başlayıp yüzlerce akademisyenin aynı sendikada var olmasına uzanan bir yelpazede örgütlü olma biçimlerini de büyütüyor. VÜDAM çatısı altında bir araya gelinmesiyle başlayan bu mücadele seyrinde geline nokta eşit ücret hakkının gaspı, keyfiyetle belirlenen asgari ders yükleri, biçimsel mesai baskıları, angarya çalışma ve bilumum mobbing biçimi gibi yıllardır kanıksanmış olan haksızlıkların ayyuka çıkması ile organik direncin ve dayanışma bağlarının güçlendirilmesi; çalışma koşullarına, haklara ve her türden antidemokratik baskıya karşı ÖS-VÜB’ü başta vakıf üniversitesi akademisyenleri olmak üzere bütün üniversite kamuoyunun yüzünü dönebileceği ya da en azından kerteriz alabileceği asli bir özne haline getirmiş durumda. Yazı boyunca hiçbir eksik bırakmadan saymaya çalıştığımız tüm sınırlılıklara rağmen ortaya konmuş olan bu fiili mücadele ve dayanışma zemininde kolektif bir aidiyet ve referans noktası haline gelme başarısı, ilerleyen yıllarda Öğretmen Sendikası Vakıf Üniversiteleri Birimi’nin edineceği belirleyici konuma ve yaratması muhtemel daha büyük sarsıntılara dair tahayyülümüzü gerçekçi kılıyor.

Tablo 3. Yazıda sözü geçen eylem, açıklama ve önemli tarihlerin kronolojisi

Olay Akışı	Tarih
VÜDAM iletişim ağının oluşturulması ve sosyal medya hesaplarının faaliyete başlaması	Nisan 2021
Nişantaşı Üniversitesi önünde işten atmalara karşı VÜDAM, Öğretmen Sendikası ve Eğitim-Sen'den ortak eylem - "Akademisyen Kıyımına Son. Eğitim Bu Değil!"	30 Mart 2022
Fahri üyelik yönetmeliğinin hazırlanmasının ardından vakıf üniversitesi emekçilerinin Eğitim Sen'e üye olması	18-25 Nisan 2022
Nişantaşı Üniversitesi önünde işten atmalara karşı VÜDAM, Öğretmen Sendikası ve Eğitim-Sen'den ortak eylem - "Gün Dayanışma ve Birlikte Hareket Etme Günüdür. Eğitim Bu Değil!"	13 Eylül 2022
Kent Üniversitesi önünde VÜDAM, Öğretmen Sendikası ve Eğitim-Sen ortak eylem	14 Aralık 2022
Öğretmen Sendikası Vakıf Üniversiteleri Birimi'nin kurulması	Mayıs 2023
Kadıköy Süreyya Operası önünde Öğretmen Sendikası Vakıf Üniversiteleri Birimi, Sosyal-İş, Eğitim Sen İstanbul 6 Nolu Üniversiteler Şubesi, ÜNİVDER ve VÜDAM'dan "Vakıf Üniversitesi Akademisyenleri Geçinmiyor" başlıklı ortak eylem	7 Ekim 2023
Öğretmen Sendikası Genel Merkezinde Basın Açıklaması - "Oyalama Kanunu Uygulat"	26 Ocak 2024
Öğretmen Sendikası "Taban Maaş için Meclise Yürüyoruz" eylemi, Ankara	29 Ocak 2024
Öğretmen Sendikası Vakıf Üniversiteleri Birimi İstanbul Üniversite Tercih Fuarı eylemi - "Vakıf Üniversiteleri Teşhir Fuarı"	21 Temmuz 2024
Altınbaş Üniversitesi önünde işten çıkarmalara karşı "Güvencesizliği Durduracağız - Altınbaş'ta Akademik Kıyım Var" eylemi	31 Ekim 2024
Sabancı Üniversitesi önünde "Akademide Güvenceli İş, Kampüste İfade Özgürlüğü - Filistin'i Savunmak Suç Değildir" eylemi	12 Şubat 2025

İstanbul'dan Ankara'ya "Büyük Öğretmen Yürüyüşü"	25 Haziran-1 Temmuz 2025
Öğretmen Sendikası Vakıf Üniversiteleri Birimi İstanbul Kongre Merkezi Üniversite Tercih Fuarı eylemi - "Vakıf Üniversitesi Gerçeklerini İfşa Ediyoruz"	26 Temmuz 2025
Yeditepe Üniversitesi önünde işten çıkarılan Öğretmen Sendikası üyesiyle dayanışma eylemi - "Yeditepe Üniversitesinde Güvencesiz Çalışma Son Bulsun"	26 Ağustos 2025
Bilgi Üniversitesi önünde işten çıkarılan Öğretmen Sendikası üyesiyle dayanışma eylemi - "Bilgi Üniversitesinde Keyfi İşten Çıkarmalara, Güvencesiz Çalışma Şartlarına Hayır!"	13 Kasım 2025
Öğretmen Sendikası Genel Merkezinde Fenerbahçe Üniversitesi'nde işten çıkarılan üye için basın açıklaması - "Üniversitelerde Baskının, Fişlemenin ve Keyfi İşten Çıkarmanın Aracı Güvenlik Soruşturmasına Son"	20 Aralık 2025
Sendikalar ve öğretim üyesi derneklerinden ortak forum - "İstihdam Odaklı Dönüşüm' adlı YÖK dayatması kısılacında özerk ve demokratik bir üniversiteyi nasıl kurabiliriz?"	25 Nisan 2026
Bilgi Üniversitesi Direnişi - "Üniversitemize Sahip Çıkıyoruz, Kampüsümüzü Terk Etmiyoruz!"	22-25 Mayıs 2026
Öğretmen Sendikası Vakıf Üniversiteleri Birimi İstanbul Kongre Merkezi Üniversite Tercih Fuarı eylemi - "Vakıf Üniversitesi Gerçeklerini İfşa Ediyoruz"	25 Temmuz 2026

Kaynakça

- Arslan, H., & Odman, A. (2015). Vakıf Üniversitesinde Akademik Kapitalizm ve Akademik Sendikacılık: Laureate Edu. Inc., İstanbul Bilgi Üniversitesi ve Sosyal-İş/DİSK Örneği. İçinde S. M. Değirmencioğlu & K. İnal (Der.), *Yükseköğretimin serbest düşüşü: Özel üniversiteler* (pp. 363-397). Ayrıntı.
- Birler, Ö. (2012). Neoliberalization and Foundation Universities in Turkey. In (K. Inal & G. Akkaymak, Eds.). In *Neoliberal Transformation of Education in Turkey: Political and Ideological Analysis of Educational Reforms in the Age of the AKP* (pp. 139-150). Palgrave Macmillan US.
- Büyüktanır, S. (2022, Mart 2). TOBB ve YÖK'ün yaptığı toplantıda vakıf üniversitesi akademisyenlerinin işçi statüsüne getirilmesi istendi. *medyascope*. Erişim: Eylül 3, 2026. <https://medyascope.tv/2022/03/02/tobb-ve-yokun-yaptigi-toplantida-vakif-universitesi-akademisyenlerinin-isci-statusune-getirilmesi-istendi/>
- Dilaveroğlu, E. (2024). Vakıf Üniversitelerinde Çalışan Akademisyenlerin Hukuki Statüleri Üzerine Bir İnceleme. *Ankara Barosu Dergisi*, 82(4), 1-48.
- Dinçer, E. M., & Kolluoğlu, B. (2025). Turkey's higher education boom: the 'one university in every city' policy in small cities. *Turkish Studies*, 26(5), 903-926. <https://doi.org/10.1080/14683849.2024.2425314>
- Göktaş, S. (2021). Vakıf Üniversiteleri ile Öğretim Elemanları Arasında Yapılan Sözleşmenin Hukuki Niteliği. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 29(1), 581-621.
- Gür, Z. (2025, Haziran 26). Vakıf üniversitelerindeki akademisyenler de Ankara'ya yürüyor: Sorunlar da talepler de ortak. *sendika.org*. Erişim: Eylül 5, 2026. <https://sendika.org/2025/06/vakif-universitelerindeki-akademisyenler-de-ankaraya-yuruyor-sorunlar-da-talepler-de-ortak-728343>
- İlengiz, Ç., & Şen, S. K. (2015). Diren(eme)menin Sabancı Hali. İçinde S. M. Değirmencioğlu & K. İnal (Der.), *Yükseköğretimin serbest düşüşü: özel üniversiteler* (pp. 335-362). Ayrıntı.
- Kılıçoğlu, M. (2024). Vakıf Üniversitelerinde Çalışma İlişkinde Son Verilen Öğretim Elemanlarının Yargı Yolu Sorunu (Temel Haklara Müdahale - Adil Yargılanma Hakkı - Devletin Pozitif Yükümlülüğü). *Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 9(2), 209-232.
- Uzunoğlu, G., & Ferligül, B. (2015). Koç Direnişi Günlüğü. İçinde S. M. Değirmencioğlu & K. İnal (Der.), *Yükseköğretimin serbest düşüşü: Özel üniversiteler* (pp. 407-424). Ayrıntı.
- Vatansever, A., & Gezici Yalçın, M. (2015). "Ne ders olsa veririz": Akademisyenin vasıfsız işçiye dönüşümü. İletişim Yayınları.
- Yıldırım, T. (2016). Vakıf Üniversitelerinin Denetlenmesi. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 21(2), 457-478. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruhad/article/289890>